דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאָהרליך —.5 רוביל.
האלב יאָהרליך —.3 רוביל:
פיערטעל יאָהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אדרעססע קאסט 20 קאפ.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אָסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האלביאָהריג —.6 „
פירטעליאָהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Krakau. 30 August 1900. נומר 35. קראקויא, אלול תר"ס.

ה. תר"ס ← וואכען-קאלענדער (לוח) ← 1900

די טעג פון חודש	וואָך	אלול סעפטעמבער-ווזעשיען		נייער ס. סעפטמ.	אלט. ס. אויגוסט
ז'	זונטאג			2	20
ח'	מאנטאג			3	21
ט'	דינסטאג			4	22
י'	מיטוואך			5	23
י"א	דאנערס.			6	24
י"ב	פרייטאג			7	25
י"ג	שבת	פרשת כי תצא.		8	26

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
ח'	ג' תת"ל	האָט טיטוס גובר געווען די יודען און חרוב געמאַכט ירושלים.
"	ה' שע"ג	געשטאָרבען אין פראַג הר' דוד גאַנז „(צמח דוד).
ט'	ה' ק"ט	בשעת דער שוואַרצער מגפה טויזענדער יודען געהרג'ט. 6000 יודען אין מיינץ האָבען איבער זיך אָנגעצונדען די הייזער.
י'	ה' תמ"ד	זענען די יודען אין פאַדוּאַ נצול געוואָרען („פורים של בורא")
י"א	ה' קנ"ט	זענען דורך אַ מסירה פיעל יודען אין פראַג נתפש געוואָרען.
"	ה' תרנ"ז	געעפענט דער ערשטער ציוניסטען-קאנגרעס אין באַזעל.
י"ג	ה' תמ"ו	פיעל יודען געהרג'ט אין אָפען (אונגארן).
י"ד	ה' תל"א	האָט מען יודען ווידער ערלויבט צו וואָהנען און אונגאַרן.
"	ה' הצ"ו	פערברענט עקדה"ש 12 אנוסים אין ליסאַבון.
ט"ו	ה' רמ"ו	" " 28 אנוסים אין טאָלעדאָ.
"	ה' תקי"ח	געשטאָרבען אין פרעסבורג הגי' ר' עקיבא איגר.

אינהאלט:

דער 4-טער ציוניסטען-קאנגרעס אין לאנדאָן.

(ענדע)

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

„דער יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער: 1920a Nachtrag VII.

II. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 35.

דער פרייז פֿיר רוסלאנד: גאַנץ-יאָהרליך —.5 רוביל. האלב-יאָהרליך —.3 רוביל. פֿירטעל-יאָהרליך 1.50 רוביל. מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען: ביים אבאנירען — 2 רוביל דען 1טען אפריל — 2 " דען 1טען אויגוסט — 1 " ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.	 צייטשריפֿט פֿיר אַלע יודישע אינטערעסען. ערשיינט יעדע וואָך. פֿערלאג: חברת „אחיאסף“.	אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך: אֶסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען. האַלביאָהריג —.6 " פֿירטעליאָהריג —.3 " דייטשלאנד —.10 מארק. ארץ ישראל —.12 פֿראנק. אַנדערע לענדער —.15 " אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג. פרייז פֿון מודעות (אנצייגען): פֿיר יעדע קליינע שורה פעטיט 20 העלער, 25 פפֿעניג, 10 קאפ. Erscheint Donnerstag.

Krakau, 30 August, 1900. נומר 35. קראַקויא, אלול תר"ס.

דער 4-טער

ציוניסטען ✡ קאנגרעס.

דער צווייטער טאָג.

נאָך מיטאָג. דער המשך פֿון די דעבאטען איי־בער'ן בעריכט.

דר. ראָזענהעק פֿון גאַליציען דריקט אויס אין נאָמען פֿון די גאַליצישע ציוניסטען זיין צופֿרידענהייט מיט דער אַרבייט פֿון דעם ווינער קאָמיטעט. ער דריקט איהם אויך אויס זיין דאַנקבאַרקייט פֿאַר די שטיצע, וועלכע די עסטרייכער ציוניסטען האָבען שטענדיג פֿון איהם געקראָגען אין זייער אַרבייט.

פֿריילין דאָקטאָר שטיינבערג פֿרעגט, אויב דער אַק־ציאָנס־קאָמיטעט רעכענט וואָס צו טהון פֿאַר די רומענישע יודען און אויב מען קען נעהמען געלד פֿון דער באַנק צו העלפֿען די יודישע ערדאַרבייטער אין ארץ־ישראל.

הערר ראַבינאָוויטש, דער סאפאטקינער רב, דריקט אויס זיין פֿרייד, וואָס דער ציוניזם האָט אַזוי פֿיעל אויפֿגעטהון. דער צוועק פֿון דעם ציוניזם איז אחדות, צום בעדויערען אָבער זעהען מיר, אַז דער ציוניזם האָט אויך אונ־אחדות געשאַפֿען, אָבער דאָס דאַרף אונז פֿון דעסטוועגען ניט אָבשרעקען.

ווען מען נעהמט פֿונאַנדער איין אַלטעס הויז און מען שטעלט אַוועק איין נייעס, ווערט נאָך די אונאָרדענונג מעהר פֿערגרעסערט, פֿון די איינגעוואָרפֿענע און צוברָאכענע טהיילען איז פֿול שטויב, אַליין איז צומישט און צוואָרפֿען, אָבער איז דאָס נייע הויז אויפֿגעבויט, ווערט ווידער ריין און אָרדענונג. מיר האָבען אַ ליכטיגע תורה, אַ ליכטיגע אמונה, מיר האָבען אַ ליכטיגע השכלה, אָבער עס פֿעהלט אונז אַ הויז. אין דער פֿרעמד ווערט אַלין פֿערפֿינסטערט און פֿערהושכ'ט, אַז מיר וועלען האָבען איין אייגען הויז, וועלען מיר אַלין האָבען ריין און אין אָרדענונג, דאָס הויז אָבער זאָל אויפֿגעבויט ווערען, דאַרף מען אַז דאָס גאַנצע פֿאָלק זאָל צושטעהן צו דער ציוניסטישער אַרבייט. מיר הערען אָבער אַז דער גרעסטער טהייל פֿון פֿאָלק און אויך רבנים שטעהען פֿון דערווייטען. דאָס איז דאָך געוויס ניט אומזיסט. עס מוזען דאָך זיין געוויסע סבות, וועלכע שטויסען אָב דאָס פֿאָלק און די רבנים פֿון דעם ציוניזם. אין האַרצען זענען אָבער די פֿרומע און די רבנים פֿאַר דעם ציוניזם, און קען דען דאָס אַנדערש זיין? 140 רבנים האָבען איהם אויף זיינע בריעף געענטפֿערט, דאָס זיי זענען ציוניסטען. עס וואָלטען צוגעשטאַנען אַ סך מעהר, נאָר זיי האָבען מורא איבער די קולטור־אַרבייט, זיי מיינען אַז די קולטור איז דאָסזעלבע וואָס רעפֿאָרמען. די רבנים פֿון פוילען האָבען געהאַט פֿיעל צרות אויסצושטעהן פֿאַר זייער ציוניזם, און דאָס איז אַלין צוליעב דער קולטורפֿראַגע. די רבנים זענען ניט געגען קולטור. [עס איז אַ שאַנדע צו זאָגען, דאָס די יודען זענען געגען קולטור. די יודען זענען אַלע מאָל געווען אַ קולטור־פֿאָלק. אויך אין מענדעלזאָהנס צייטען האָט מען גערעדט וועגען קולטור־אַרבייט, מען האָט פֿערברייטערט די קענטעניס פֿון דער העברעאישער שפּראַך און יודישער געשיכטע, און מיט וואָס האָט זיך דאָס אויס־געלאָזט? די רביים האָבען דערפֿאַר איצט מורא פֿאַר די קולטוראַרבייט אָבער זיי זענען ניט געגען קולטור. די קולטור בעשטעהט אין דעם, דאָס די פֿרומע זאָלען קליגער ווערען, און די קלוגע זאָלען פֿרימער ווערען. ליידער זעהען מיר דערווייל ניט, דאָס די קלוגע זאָלען צו־ליעב דעם ציוניזם פֿרימער ווערען. מיר האָפֿען אָבער אַז דאָס וועט זיין.

אין קולטור קענען מיר ניט אַרבייטען צוזאַמען. די פֿרומע קענען ניט געהן צוזאַמען מיט די פֿרייע, די חסידים קענען ניט אַרבייטען צו־זאַמען מיט די מתנגדים. יעדע פאַרטיי דאַרף בעזונדער אַרבייטען אין דער קולטור אַזוי ווי זי פֿערשטעהט. אויך אונזערע גוטע יודען זענען

גאָר ניט אַזוי נאַריש ווי מען מיינט. זיי האָבען אַ גרויסען איינפֿלוס אויפֿ'ן פֿאָלק און מיט זייער איינפֿלוס דאַרפֿען מיר זיך רעכענען.

ראַבינאָוויטשעס רעדע מאַכט איין איינדרוק. די רבנים און אַ גרויסער טהייל דעלעגאַטען ווילען דורך אפּלאדיסמענטען אויסדריקען זייער צופֿרידענהייט מיט זיינע ווערטער, דאָס די קולטוראַרבייט זאָל אויסגעשלאָסען ווערען פֿון דעם ציוניסטישען פּראָגראַם. פֿיעל זענען אונצופֿרידען מיט דעם, דאָס בעת עס ווערט גערעדט וועגען בעריכט ווערען שוין אַריינגעטראָגען די ויכוחים איבער די קולטורפֿראַגע, פֿאַר וועלכע עס איז דאָך אָבגעגעבען איין אַנדער צייט. אַנדערע האָבען מורא, עס זאָל איבערהויפּט די אויפֿרעגונג וועגען דער קולטורפֿראַגע ניט ווערען צו שטאַרק און עס זאָל וועגען דעם ניט געשטערט ווערען די אָרדענונג פֿון קאָנגרעס. עס ווערט פֿאָרגעשלאָגען אָבצושליסען די דעבאַטען, אָבער דער פֿאָרשלאַג ווערט ניט אָנגענומען, און די דעבאַטען געהען ווייטער.

דאָס וואָרט בעקומט הערר פינעלעס פֿון רומעניען. ער הויבט אָן צו לייענען אַ גאַנצען פֿאָרטראַג איבער די לאַגע אין רומעניען, און ער געפֿינט אַז האָטש די לאַגע איז אין דער אמת'ען זעהר שלעכט, אָבער זי איז דאָך ניט אָהן יעדע אויסזיכט אויף פֿערבעסערונג, ווי זי איז דאָ געשילדערט געוואָרען.

דאָס האָט שוין געוויס קיין שייכות ניט געהאַט צום ענין, און פֿון אַלע זייטען הויבט מען אָן צו שרייען, ער זאָל רעדען צו דער זאַך.

דער וויצע־פּרעזידענט פּראָפֿעסאָר מאַנדעלשטאַם שטעלט איהם אָב, און עס ווערט אָנגענומען אַז ביי די דעבאַטען איבער'ן בעריכט זאָל קיינער מעהר ווי 5 מינוטען ניט רעדען.

לאַנדוי (איין רב פֿון רומעניען) קעהרט זיך ווידער צוריק צו דער קולטורפֿראַגע. ער רעדט אויף דייטש, בעת די רוסישע רבנים האָבען גערעדט אויף לשון קדש אָדער זשאַרגאָן. ער שטעלט אויך ווי דער רב ראַבינאָוויטש די פֿראַגע, פֿאַר וואָס שטעהט דאָס פֿאָלק ניט צו צו אונז און געפֿינט דעם ענטפֿער אין דעם, דאָס מען רעכענט זיך ווייניג מיט די רעליגיעזע געפֿיהלען פֿון פֿאָלק. דער אַקציאָנס־קאָמיטעט דאַרף זעהן אויסצומיידען יעדען טריט, וואָס קען נור זיין שעדליך פֿאַר די רעליגיאָן. דאָס פֿאָלק איז נור צוזאַמענגעבונדען דורך די רעליגיאָן, פֿון אַ נאַציאָנאַליזם ווייס עס ניט. אין רוסלאַנד איז פֿיעל געטהון געוואָרען פֿאַר די אויסברייטונג פֿון דער העברעאישער שפּראַך, אָבער דאָס האָבען די רוסישע ציוניסטען אַליין געטהון און ניט דער אַקציאָנס־קאָמיטעט. ער פֿערלאַנגט אַז דער קאָנגרעס זאָל אָנווייזען דעם קאָמיטעט די וועגען, ווי אויסצוברייטען אין פֿאָלק די קענטניס פֿון דער העברעאישער שפּראַך און ווי שטאַרקען אין פֿאָלק די ליעבע צו ארץ־ישראל.

אינזשענער עלמאַן פֿון רומעניען טרעט שאַרף אַרויס געגען פינעלעסען, וועלכער האָט געוואָלט פֿאָרשטעלען די יודישע לאַגע בעסער ווי זי איז, און פֿערזיכערט אַז די לאַגע איז שרעקליך און פֿאָדערט די באַלדיגע הילף.

דר. **ווייצמאַן** דריקט אויס זיין בעוואונדערונג דאָס פֿון איין זייט זאָגט מען אַז די גרויסע מאַסען פֿון פֿאָלק האַלטען פֿאַר דעם ציוניזם און פֿון דער אַנדער זייט זאָגט מען אַז די מאַסען שטעהען ווייט פֿון אונז. מען זאָגט אַז דער ציוניזם קען זיך ניט אויסברייטען אין פֿאָלק, ווייל די רבנים שטעהען ניט צו. דאָס איז ניט אמת. פֿאַר וואָס איז דאָס פֿאָלק ניט צוגעשטאַנען צום ציוניזם, בעת מען האָט וועגען דער קולטורפֿראַגע נאָך גאָר ניט גערעדט. דער ציוניזם ווערט ניט גענוג פֿערברייטעט דערפֿאַר, ווייל ער ווערט גיט טיעפֿער אויסגעאַרבעט. די מאַסען פֿון פֿאָלק איז אונז שווער צו געווינען, ווייל דערווייל האָבען מיר זיי נאָך קיין זאַך ניט געגעבען: מיר מאַכען אַלץ פשרות און פשרות אויף אַלע זייטען, דורך דעם ווערט דער ציוניזם אַלץ פֿלאַכער, און עס שטעהט אונז פֿאָר די געפֿאַהר צו פֿערלירען די אינטעליגענץ. ווייטער פֿרעגט ער דעם קאָמיטעט, פֿאַר וואָס איז אין בעריכט ניט אָנגעגעבען די איינטהיילונג פֿון די ציוניסטען אין קלאַסען נאָך זייערע בעשעפֿטיגונגען, יאָהרען און בילדונג.

דר. **אווינאָוויצקי** נעמט זיך אָן פֿאַר דעם קאָמיטעט, וועלכען מען בעשולדיגט, דאָס ער האָט ניט ענערגיש גענוג געאַרבעט. דער קאָמיטעט איז נור אַ טהייל פֿון אונזער קערפּער, זיין בעוועגונג און רוהע הענגען נור אָב פֿון אונזער אייגענער בעוועגונג און רוהע. אין איהם שפּיגעלט זיך אָב נור אונזער אייגענע אַרבייט; דער שפּיגעל איז ניט שולדיג, ווען אונזערע פּנים'ער זענען מיאוס. אין דאָך האָט דער אַקציאָנסקאָמיטעט פֿיעל געטהון. נור איהם האָבען מיר צו פֿערדאַנקען, דאָס מיר זענען איצט אין לאָנדאָן. ער האָט אַלץ געטהון, וואָס ער האָט נור געקענט טהון. זאָלען די אַנדערע טהון, וואָס זיי קענען!

איין דעלעגאַט פֿון אונגאַרן בעט, אַז דער אַקציאָנס קאָמיטעט זאָל זעהן צו פֿערברייטען דעם ספר „שיבת־ציון" צווישען די אונגאַרישע יודען; די אינטעליגענץ פֿון אונגאַרן איז אין גאַנצען אַסימילירט, און די פֿרומע רעכענען אַז מען טאָר פֿאַר דעם ציוניזם ניט אַרבייטען, מען דאַרף וואַרטען אויף משיח'ן. די מיינונגען פֿון די גרויסע רבנים פֿון רוסלאַנד, אַז די אַרבייט פֿאַר ציון געהערט צו די גרעסטע מצות, וועלען געוויס אויך האָבען זייער ווירקונג אויף אונגאַרן.

ה. **מאַצקין**: די דעבאַטען איבער דעם בעריכט מעגען זיך בעציהען ניט נור אויף די אַרבייט פֿון קאָמיטעט אַליין, נאָר אויף אַלע זייטען פֿון דער ציוניסטישער אַרבייט איבערהויפּט. דער אַקציאָנס־קאָמיטעט האָט נור אויסצופֿיהרען דאָס וואָס איז אָנגענומען געוואָרען פֿון קאָנגרעס. אין דער פּאָליטישער אַרבייט פֿערלאָזען מיר זיך אין גאַנצען אויף דעם קאָמיטעט.

ראַבינער לאַנדוי, זאָגט ווייטער הערר מאַצקין, פֿרעגט פֿאַר וואָס שטעהען ניט צו צום ציוניזם די גרויסע מאַסען? דער ראַבינער ענטפֿערט: דאָס איז דערפֿאַר ווייל די ציוניסטען בעליידיגען דורך זייער ניט פֿרום זיין דאָס רעליגיעזע געפֿיהל. יאָ, עס איז אמת, מיר בעליידיגען דאָס רעליגיעזע געפֿיהל. דער גרעסטער טהייל ציוניסטען איז ניט פֿרום, אָבער מיר פֿערנעהמען זיך דאָך ניט מיט רעליגיעזע פֿראַגען. עס איז בעשלאָסען געוואָרען רעליגיאָנספֿראַגען אויף די קאָנגרעסען ניט אָנצורירהען. די יודישע מאַסען ווייסען, דאָס אין רעליגיאָנספֿראַגען געהען מיר זיך פֿונאַנדער, און דאָס מיר געהען צוזאַמען אין נאַציאָנאַלע פֿראַגען, יד"ה. נאָרדוי האָט זיך אויף דעם פֿאַר אַיאָהרעדיגען קאָנגרעס געווענדעט צו די רבנים, זיי זאָלען ניט שטעהען פֿון דער ווייטען און דאָס זיי זאָלען צוזאַמען מיט דעם פֿאָלק זיך שטעלען אונטער די ציוניסטישע פֿאָהן. נאָרדוי האָט אָבער צו הויך גערעכענט די בעדייטונג פֿון די רבנים. זיי האָבען ניט די גרויסע בעדייטונג, ווי עס מיינען אונזערע ציוניסטען פֿון מערב אייראָפּאַ. „שיבת־ציון" איז אָבגעדרוקט מיט אַ צייט פֿריהער פֿאַר דעם איצטיגען ציוניזם, 100 רבנים האָבען אויפֿגעפֿאָדערט דאָס פֿאָלק אַרויסצוטרעטען פֿאַר דעם ציוניזם, און דאָך האָט דער ספר ניט אויפֿגעטהון דאָס, וואָס האָט אונז געגעבען „דער יודענשטאַאט" פֿון דר. הערצל. פֿאַר דעם ציוניזם זענען מיר גרייט צו אַרבייטען און איהם צו ברייננען די גרעסטע קרבנות, אָבער די פֿרייהייט פֿון דענקען קען מען פֿון אונז ניט צונעהמען, אַזאַ קרבן קענען מיר ניט ברייננען. פֿאַר וואָס זענען די רבנים ניט געקומען אויף דעם ערשטען קאָנגרעס, פֿאַר וואָס קומען זיי איצט און ווילען דעם ציוניזם אַראָבפֿיהרען פֿון דעם וועג, אין וועלכען ער איז געגאַנגען? מיר ווילען, דער ציוניזם זאָל אויך ווייטער געפֿיהרט ווערען אין דעמזעלביגען וועג ווי פֿריהער, מיר ווילען אַרבייטען אויפֿצובויען אַ יודישע מלוכה, אַ מלוכה פֿון גערעכטיגקייט און פֿרייהייט.

דר. **באָדענהיימער** לעגט פֿאָר, אַז אַזוי ווי אויפֿ'ן צעטעל זענען נאָך פֿערשריבען 22 רעדנער און די צייט איז שוין שפּעט, זאָלען די רעדנער צווישען זיך אויסקלייבען צווייען, וועמען זיי זאָלען איבערגעבען די טענות וואָס זיי האָבען. עס זענען אויסגעקליבען געוואָרען דר. בראַגין און דר. מענטשעל.

דר. **בראַגין** דריקט אויס זיין בעדויערען, דאָס צוליעב דער שולד פֿון דעם קאָמיטעט, וואָס האָט ניט אַכטונג געגעבען אַז די ויכוחים זאָלען ניט אַראָב פֿון דעם ענין, איז איצט צוגענומען געוואָרען

די מעגליכקייט יעדערען זיך אויסצורעדען. ער מיינט אַז דער אַקציאָנס קאָמיטעט האָט צו וועניג געטהון, ווייל אַלסדינג וואָס איז געשריבען אין בעריכט איז געטהון געוואָרען פון די ציוניסטען אין יעדער לאַנד און ניט פון דעם קאָמיטעט.

דר. מ ע נ ט ש ע ל איז מודה אַז עס זענען געוויס דאָ אין דער אַרבייט שוואַכע פונקטען, וועלכע מען קען קריטיזירען, אָבער ער איז דער מיינונג אַז מען קען דעם קאָמיטעט ניט בעהאַנדלען גלייך ווי אַ מיניסטעריום, וואָס קריגט געהאַלט. איך זעה, זאָגט ער, מיין גאַנצען צוטרוי אויף דעם אַקציאָנסקאָמיטעט, איך וויל פון איהם ניט וויסען וועגען קליינע רעזולטאַטען, צי זיי זענען גוט אָדער שלעכט. איך האָף אויף דעם לעצטען גרויסען רעזולטאַט וועלכער וועט אַמאָל קומען, אונזער אָרגאַניזאַציאָן איז צו שוואַך, זי מוז אויסגעבעסערט ווערען. עס מוזען מעהר צייטונגען געגרינדעט ווערען. מען דאַרף בראָשורען אין הונדערט טויזענדער עקזעמפּלאַרען דרוקען. מען דאַרף גרינדען גימנאַסטישע פעריינען. מיר זאָלען דאָס רעליגיעזע געפיהל ניט בעליידיגען. זאָל זיך יעדער האַלטען ביי זיינע אייגענע מיינונגען אין אמונה זאַכען. איך מוז אָבער אויך בעטען די רבנים, זיי זאָלען אויך ניט אָנריהרען פון דער טריבונע די רעליגיאָנספראַגע, כל זמן זיי קענען ניט בעווייזען, דאָס מיר האָבען בעליידיגט דאָס רעליגיעזע געפיהל.

די ויכוחים זענען געענדיגט, אַלע האָבען פריי אויפגעאַטמעט. עס איז אַלעמען מאוס געוואָרען הערענדיג די אונניטציגע רייד, פון וועלכע איטליכער האָט זיך גענוג שוין אָנגעהערט ביי זיך אין דערהיים.

דאָס וואָרט בעקומט דר. הערצל, בעגריסט פון דער גאַנצער פערזאַמלונג.

איך קען זיך, זאָגט הערצל, אויף די קריטיק ניט בעקלאָגען. זי איז געוועזען פריינדליך גענוג. עס דאַרף געפאָדערט ווערען דין וְחֶשְׁבּוֹן ניט נאָך די רעזולטאַטען, וועלכע זענען ערר־יכט געוואָרען, נאָר נאָך דער אַרבייט, וועלכע איז פערוועגדעט געוואָרען. האָבען מיר פיעל געאַרבייט? הערר בראַגין וייס ניט, אַז דאָס אויסהאַלטען אַליין פון אַזאַ בעוועגונג פאָדערט פיעל מיה און אַרבייט. פון דער אַרבייט וויים קיינער ניט. מיר שטעהען אין פערבינדונג מיט דער גאַנצער וועלט און קיין קאָרעספּאָנדענט קען זיך אויף אונז ניט בעקלאָגען. די אַרבייט וואָס געהט אין דער שטיל, אָהן גלאַנץ, די קען קיינער ניט, אַזאַ אַרבייט אַפּלאָדירט מען ניט (אַפּלאָדיסמענטען). אויף די פראַגע פון הערן ראָזענבוים האָב איך צו ענטפערן, דאָס די אַרבייט פאַר די יוגענד דאַרף איבערגעגעבען ווערען די קאָמיטעטען פון די איינצעלנע לענדער; פאַר די אינטעליגענץ האָבען מיר צייטונגען. מיר קענען ניט געהן מיט פויקען און טרומייטען אין די גאַסען, כּדי צוציהען צו זיך זייער אויפמערקזאַמקייט. זיי קענען לייענען. איבער אונזער אַרבייט איבערהויפּט מוז איך זאָגען, דאָס זי העגנגט אָב פון־דעם וואָס איהר גיט אונז. גיט אונז מעהר מיטלען, וועט׳ען מיר מעהר אויסגעבען, און צל׳ץ וואָס מיר גיבען אוים דינט נור צו קרעפטיגען אונזער בעוועגונג. מיר האָפען אַז אונזער בעוועגונג וועט זיך אין גיכען אויסברייטען אויך איבער צפון־אַפריקאַ. איינינע פערבינדונגען מיט די דאָרטיגע לענדער האָבען מיר שוין. פּראָפעסאָר גאָטהייל פאָהרט קיין מאַראָקאַ און ער וועט געוויס מיט זיין רייזע פיעל אויפטהון. אין אונגאַרן האָבען מיר געפרופט צו אַגיטירען, איך בין אויך צוליעב דעם געקומען קיין פּעסט, אָבער עס איז מיר ניט בעשערט געוועזען דאָרטען וואס עס איז אויפצוטהון. מיר האָבען אין אונגאַרן פריינד און אַנהענגער פון אונזער אידעע. מענטשעל לעגט פאָר, מיר זאָלען גרינדען טורנפעראיינען. מיר האָבען אַזעלכע פעריינען געשטיצט. פאַר די לענדער אין צפון אַפריקאַ האָבען מיר אַרויסגעגעבען בראָשורען אין אַראַביש, שפּאַניאָליש, ענגליש און פראַנצויזיש.

די ראַבינער האָבען מוֹרא פאַר די קולטוראַרבייט. איך מוז נאָך אַמאָל זאָגען, וואָס עס איז שוין פיעל מאָל פון דאַנעט אַזוי קלאָר געזאָגט געוואָרען: אין אַלעם דעם וואָס מיר טהוען איז ניטאָ קיין חֲשַׁד. די רבנים אָבער פאָדערן איבער דאָס מאָס. זיי זאָלען די קולטורפראַגע ניט אויסנוצען פאַר זייער אַגיטאַציאָן. ווען מען פערשטעהט אונז ניט, בעווייזט דאָס, אַז מען וויל עטוואָס אַנדערעס. דער ציוניזם וויל פעראייניגען אַלע יודען. עס זאָל פון איצט אָן פון אונזער טריבונע דער חשד געגען אונז ניט אויסגערעדט ווערען. מיין ערקלערונג איז קלאָר: מיר טהוען קיין זאַך ניט וואָס קען נור שאַדען דער יודישער רעליגיאָן. דאָס איז קלאָר גענוג און ווען מען וויל אַנדע־ע געדאַנקען דערינען אריינטראָגען, איז עס נור דערפאַר, וואָס דאָס גהעטאָ־לעבען האָט אונז אָבגעוועהנט פראָסט און גלייך צו פערשטעהן, וואָס איז איינפאַך און קלאָר. די אונניטציגע ויכוחים איבער אַזוינע פראַגען שטערען נור אונזער אַרבייט. מיר דאַרפען אַרבייטען און ניט רעדען.

הערצל׳ס רעדע איז געהאַלטען געוואָרען מיט פיעל פייער און האָט געמאַכט אַ גרויסען רושם. דערהויפּט זענען מיט איהר צופרידען געבליבען די יונגערע, ווייל די ויכוחים האָבען אָנגענומען אַזאַ ריכטונג, ביי וועלכער מען האָט געוואָלט אָבשטויסען די גאַנצע אינטעליגענץ. די, פאַר וועלכע עס איז נור טהייער דאָס באַזעלער פּראָגראַם, האָבען פון טיעפען האַרצען נעדאַנקט דר. הערצלען, וואָס פערשטעהט אַזוי קלוג און אַזוי שטאַרק צו פיהרען דעם קאָנגרעס און דעם ציוניזם אין דעם פריהערדיגען וועג. אויף וועלכען אַלע פּאַרטייען קענען און דאַרפען געהן צוזאַמען.

עס איז פאָרגעשלאָגען געוואָרען אויסצודריקען דעם דאַנק און דעם צוטרוי דר. הערצלען מיט דעם גאַנצען אַקציאָנס־קאָמיטעט. דאָס איז אָנגענומען געוואָרען איינשטימיג מיט שטאַרקע אַפּלאָדיסמענטען און בראַוואָס.

נאָך דעם צווייטען טאָג.

דער גאַנצער צווייטער טאָג איז אַוועק אין די ויכּוחים צום בעריכט. זיי האָבען פערנומען פיעל מעהר צייט, וויפיעל עס איז פריהער בעשטימט געוואָרען, און דאָס איינציגע רעזולטאַט איז נור געוועזען די ענערגישע ערקלערונג פון דר. הערצלען, וועלכע וועט געוויס האָבען אַ גרויסע בעדייטונג. די קריטיק האָט היינטיגעס מאָל געשוויגען, אַלגעמיינע פראַגען זענען וועניג בעריהרט געוואָרען און די אַלע דעבאַטען האָבען זיך געדרעהט נור וועגען קליינינגקייטען אָדער איבער די פראַגען וועגען קולטור און אמונה, וועלכע האָבען צום בעריכט גאָר ניט געהערט.

דער ערשטער טאָג, האָבען מיר געזאָגט, האָט בעוויזען, ווי דער קאָמיטעט איז געוועזען וועניג צוגעגרייט צו דעם קאָנגרעס אין לאָנדאָן, וועלכען ער האָט געוואָלט אויסנוצען צו אַ גרויסער אַגיטאַציאָן פאַר דעם ציוניזם. דער צווייטער טאָג האָט אַרויסגעשטעלט נאָך אַ טרויעריגערען פאַקט, אַז די דעלעגאַטען זענען היינטיגעס מאָל געוועזען ערגערע, ווי אויף די פריהערדיגע קאָנגרעסען. כּדי דער קאָנגרעס זאָל האָבען אַ שטאַרקערע אַגיטאַציאָנסקראַפט, האָט מען זיך געסטאַרעט מיט אַלע מיטלען צו האָבען וואָס מעהר דעלעגאַטען. די וואַהלען זענען היינטיגעס יאָהר געוועזען פיעל ערגער ווי פאַר אַ יאָהרען, די תְּקָנוֹת וועגען די וואַהלען האָט מען ניט אָבגעהיט, מאַנדאַטען האָט מען געקראָגען ניט דורך די וואַהלען, נאָר דורך פערטהיילונג. יעדערער, וואָס האָט נור געוואָלט פאָהרען קיין לאָנדאָן האָט געקראָגען אין דער היים איין מאַנדאַט, און יעדער, וואָס איז נור געקומען קיין לאָנדאָן און ניט אויסגעקליבען געוועזען אין דער היים, האָט דאָ געקראָגען אַ מאַנדאַט. „מען דאַרף שיקען וואָס מעהר דעלעגאַטען", האָט מען פון אַלע זייטען געשריען. געלד איז אין די חברות ניט געוועזען צו שיקען פּאַסענדיגערע דעלעגאַטען, דערום זענען אָנגעפאָהרען אויף דעם היינטיגען קאָנגרעס פיעל מעהר „בַּעֲלֵי־בָּתִּים" ווי אַלע מאָל. עס איז דערמיט ענטשטאַנען אַ גרויסע צאָהל פון דעלעגאַטען, וועלכע זענען וועניג בעקאַנט מיט דער בעוועגונג, וועלכע זענען איהר וועניג איבערגעגעבען און וועלכע האָבען צו איהר צו וועניג אינטערעס. אַפּלאָדיסמענטען זענען היינטיגעס מאָל געוועזען אָהן אַ שִׁעוּר, מען האָט אַפּלאָדירט יעדערען, ווער עס זאָל ניט זיין און וואָס ער זאָל ניט זאָגען. דערהויפּט האָט מען אַפּלאָדירט די רבנים, וועלכע האָבען אויף דעם היינטיגען קאָנגרעס פון קיין אַנדער זאַך ניט גערעדט ווי געגען קולטור, האָטש ווי עס האָט זיך נאָכדעם אַרויסגעשטעלט איז כִּמְעַט דער גאַנצער קאָנגרעס גאָר ניט געוועזען מַסְכִּים מיט זייערע מיינונגען און פאָדערונגען. ווייטער האָט מען שטאַרק אַפּלאָדירט די דאַמען, וועלכע האָ־

בען זיך געמעלדעט צום וואָרט, האָטיש — זאָלען מיר די דאָמען מוחל זיין — קיין איינציג גוטעס און קלוגעס וואָרט האָט מען פֿון זיי ניט געהערט. איבערהויפּט מען האָט אפּלאָדירט נאָך אַנאַנד, אָהן איין אויפֿהער. די גאַלעריען פֿון אויבען, וואָס זענען געווען די גאַנצע צייט פֿול מיט איינינע טויזענד מענשען, פֿון וועלכע דער גרעסטער טהייל איז בעשטאַנען פֿון די וויטשעפּעלער יודען, האָבען מיט זייערע שטענדיגע אַפּלאָדיסמענטען נור פֿערשטאַרקט דעם חשק צו אַפּלאָדירען אויך אונטען. צו די לאָנדאָנער יודען האָבען מיר גאָר נישט, אַדְרַבָּה, עס פֿרעהט אונז דאָס אינטערעס וואָס דער ציוניזם האָט ביי זיי אַרויסגערופֿען, אָבער פֿון דעלעגאַטען, וואָס רופֿען זיך פֿערטרעטער פֿון פֿאָלק, פֿערלאַנגען מיר מעהר טיעפֿקייט און ערנסטקייט. דורך די וועניג ערנסטע אַרבייט פֿון די דעלעגאַטען פֿערלירט דער קאָנגרעס זיין הויכקייט און הייליגקייט, מיט וועלכע ער דאַרף זיין אויסגעצייכענט.

דער דריטער טאָג.

די ערשטע זיטצונג.

דאָס וואָרט בעקומט דר. מאַנדעלשטאַם איבער די פֿערבעסערונג פֿון דער געזונדהייט אין יודישען פֿאָלק. זיין פֿאָרטראַג איז וויסענשאַפֿטליך געהאַלטען און שען אויסגעאַרבעט. ער איז דער דֵעָה, דאָס דאָ אין גָלוּת קען אונזער קראַנקער קערפּער ניט אויסגעהיילט ווערען אין גאַנצען, אָבער ער מיינט אַז עס זענען דאָך פֿאַראַן מיטלען ווי איהם צו שטעלען אין אַ בעסערען צושטאַנד, און איך איינינע פֿון זיי וויזט ער אויף.

דעם וויכטיגען פֿאָרטראַג פֿון פּראָפֿ' מאַנדעלשטאַם גיבען מיר איבער ווייטער אין ווערטליכער איבערזעטצונג.

זיין פֿאָרטראַג איז מיט גרויסער אויפֿמערקזאַמקייט אויסגעהערט געוואָרען. עס איז פֿאָרגעשלאַגען געוואָרען איהם צו דרוקען אין פֿערשידענע שפּראַכען און איהם אומזיסט פֿונאַנדער צוטהיילען, אָבער אַזוי ווי יעדע רֶגַע הויבט זיך אויף איין אַנדער דעלעגאַט און פֿערלאַנגט צו דרוקען מאַנדעלשטאַמס רעדע אין איין אַנדער שפּראַך, בעט דר. הערצל, מען זאָל דאָס איבערגעבען דעם קאָמיטעט, און ער וועט זיך שוין רעכענען מיט די אַלע פֿאָדערונגען, וועלכע זענען דאָ אויסגעדריקט געוואָרען.

עס ווערען דערווייַלע דעם קאָמיטעט דערלאַנגט איין צעטעל נאָך דעם אַנדערען, אין וועלכע מען בעט צו קריגען דאָס וואָרט וועגען מאַנדעלשטאַמס רעדע.

דאָס וואָרט בעקומט אָבער דר. באָדענהיימער צו לייענען זיין רעפֿעראַט איבער אָרגאַניזאַציאָן.

דער צוועק פֿון אָרגאַניזאַציאָן, הויבט אָן דר. באָדענהיימער זיין רעפֿעראַט, בעשטעהט אין דעם, צו מאַכען פֿון יעדער ציוניסטען אַ מיטאַרבייטער אין אונזער בעוועגונג, דער צוועק פֿון אַגיטאַציאָן איז צו געפֿינען פֿריינד און אַנהענגער פֿון אונזער רַעְיוֹן. אונזער אָרגאַניזאַציאָן האָט חֶסְרוֹנוֹת און זי מוז אין פֿיעל פּונקטען אויסגעבעסערט ווערען. 1. עס דאַרף פֿערשטאַרקט ווערען די פֿערבינדונג צווישען דעם שֶׁקֶל-צאָהלער און די פֿעריינען. יעדער שקל-צאָהלער דאַרף געהערען צו דער אָרגאַניזאַציאָן פֿון זיין לאַנד. 2. יעדעס לאַנד דאַרף האָבען איין זעלבסטשטענדיגען צענטער, וועלכער זאָל ניט אָבהיינגען אין זיין אַרבייט ביי זיך אין לאַנד פֿון דעם אַקציאָנסקאָמיטעט, ווייל יעדעס לאַנד האָט זיינע פֿערשידענע בעדינגונגען. די איינצעלנע פֿעריינען זאָלען זיין ווי ווייט מעגליך זעלבסטשטענדיג און ווי ווייט וועניגער אָבהענגיג פֿון דעם צענטער. די יודען פֿון דער גאַנצער וועלט דאַרפֿען ווערען אָרגאַניזירט נאָך די פֿערשידענהייטען פֿון זייער לעבען אין די פֿערשידענע לענדער. דער אַקציאָנסקאָמיטעט דאַרף אַכטונג געבען אַז אַלע אָרגאַניזאַציאָנען, צענטרען און חֶבְרוֹת זאָלען שטעהן אויף דעם באַזעלער פּראָגראַם און זאָלען אַרבייטען פֿעראייניגט און אין הַסְכָּם איינע מיט די אַנדערע.

אין מַעֲרָב אייראָפּאַ איז אונזער בעוועגונג שוואַכער ווי אין די מִזְרָח-לענדער, אין דייטשלאַנד האָט מען פֿערשידענע טַעֲנוֹת צו דעם ציוניזם, אָבער זיי זענען נור אַרויסגערופֿען וועגען דעם שוואַכען יודישען געפֿיהל. פֿון מענדעלזאָהנס צייט אָן האָט מען אָנגעהויבען אין דייטשלאַנד צו ווערגען דאָס נאַציאָנאַלע יודישע געפֿיהל און מען האָט אָנגעהויבען צו פּרעדיגען אַז די יודען דאַרפֿען זיין צושפּרייט אין דער גאַנצער וועלט, ווייל זיי דאַרפֿען זיין לעהרער פֿאַר די גאַנצע וועלט און איהר לערנען דעם אֶמֶת'ען גלויבען און די הויכע אידעאַלען פֿון מוּסָר. און איצט, בְּעֵת ביי אַלע פֿעלקער ווערט דאָס לעבען אויפֿגעבויט אויף דעם נאַציאָנאַלען יסוד, שטעהען מיר אַליין פֿערלאָזען אין דער גרויסער וועלט. עס מוז בעוויזען ווערען די פֿאַלשקייט פֿון אַזוינע חֲלוֹמוֹת. עס מוז בעוויזען ווערען דאָס דער ציוניזם יאָגט זיך ניט נאָך חֲלוֹמוֹת, נאָר דאָס ער האָט איין פּאָליטישעס פּראָגראַם. אונזער פּראָגראַם פֿון באַזעל איז קורץ און קלאָר, עס דאַרף קיין פֿערענדערונג און קיין פֿערבעסערונג ניט. פֿערענדערונג און פֿערבעסערונגען זענען נור נייטהיג אין דער אָרגאַניזאַציאָן און אַגיטאַציאָן. יעדעס לאַנד דאַרף האָבען נור איין איינציגען צענטער, די צענטרען פֿון ראַיאָנען און פּראָווינצען דאַרפֿען בטל ווערען, ווייל די פֿיעל צענטרען שטערען די אַרבייט. די פֿאָדערונג, עס זאָלען אויפֿ'ן קאָנגרעס בעשטימט ווערען די הוֹצָאוֹת און הַכְנָסוֹת אויף דאָס קומענדיגע יאָהר איז ניט פּראַקטיש. דער בודזשעט וועט אַרויסרופֿען פֿיעל וִיכּוּחִים און די צייט איז צו קורץ. עס איז אָבער געווינשט, אַז דער בודזשעט זאָל פֿאָרגעלעגט ווערען דער פֿינאַנץ-קאָמיסיאָן.

מען דאַרף מאַכען אַ בעזונדער קאָמיטעט פֿון זשורנאַליסטען, וועלכע זאָלען גרינדען נייע ציוניסטישע צייטונגען, און וועלכע זאָלען זעהן אַרויס צוטרעטען געגען אַלסדינג ניט ריכטיגעס און פֿאַלשעס, וואָס ווערט געשריבען געגען ציוניזם.

עס דאַרף אויך אויסגעקליבען ווערען אַ עהרענגעריכט, וועלכער זאָל ענטשיידען די קריעג און מַחֲלוֹקוֹת צווישען ציוניסטען. מיר זענען ניט מעהר ווי מענשען און אין דער אַרבייט און קאַמפּף ווערען אויך אָנגערירט איינצעלנע מענשען, צווישען וועלכע עס דאַרף זיין שטענדיג שָׁלוֹם און אַחְדוּת.

איבער דעם נאַציאָנאַלפֿאָנד איז פֿונאַנאַנדערגעטהיילט געוואָרען איין אויסגעאַרבייטער פּלאַן. דער געדאַנק צו גרינדען אַזאַ פֿאָנד געהערט דעם פֿערשטאָרבענעם פּראָפֿעסאָר שאַפּירא. עס איז אָבער נאָך ניט צייט דעם פּראָיעקט אָנצונעהמען, ער דאַרף פֿריהער גוט אויסגעפֿאָרשט ווערען פֿון יוריסטען, וועלכע דאַרפֿען ענטשיידען, וואו קען מען דעם נאַציאָנאַלפֿאָנד האַלטען און ווי קען מען קריגען די ערלויבעניש צו קלויבען דערויף געלד. מיר טאָרען, זאָגט הערר באָדענהיימער, קיין אַנדער לאַסט אויף אונזער פֿאָלק ניט אַרויפֿלעגען, כָּל זְמַן מיר האָבען נאָך די באַנק ניט.

וויכטיגער איז פֿאַר אונז אַ פֿאָנד צו העלפֿען נויטבעדערפֿטיגע אין דער צייט פֿון גרויסע אומגליקען. טויזענדער פֿון אונזערע ברידער קענען ניט וואַרטען ביז מיר וועלען האָבען אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. ווען דאָס הויז ברענט, קענען מיר ניט קומען און טרייסטען אַז עס וועט אַמאָל זיין איין נייעס הויז. מיר מוזען די אָרימע העלפֿען. מיר מוזען שאַפֿען מיטלען ווי צו ראַטעווען די אומגליקליכע. דאָס דאַרף איבערגעגעבען ווערען איין בעזונדערעןווירטשאַפֿטליכען קאָמיטעט. עס מוז אויך געזאָרגט ווערען פֿאַר סטאַטיסטיק איבער די אַרבייטער. עס דאַרפֿען געגרינדעט ווערען שפּאַר-קאַסען און קראַנקען-קאַסען, עס מוזען געעפֿענט ווערען פּריוטען פֿאַר יְתוֹמִים, הייזער פֿאַר קליינע קינדער, עס מוז געזאָרגט ווערען פֿאַר די איבערגעבליבענע פֿאַמיליעס, ווען די מאַנען צופֿאָהרען אין די ווייטע לענדער זוכען פַּרְנָסָה.

געלד אויף דעם קענען מיר קריגען דורך נְדָבוֹת, וועלכע וועלען געוויס ניט קליין זיין.

איבערגעהענדיג צו דעם פּונקט איבער אַגיטאַציאָן, מיינט הערר באָדענהיימער, דאָס זי מוז אין יעדעם אָרט פֿערשידען זיין. רעדנער, וואָס פֿאָהרען אַרום אַגיטירען, דאַרפֿען לייַנגער בלייבען אין איין אָרט. זיי דאַרפֿען אויסנוצען די ווירקונג פֿון זייערע רעדען און ניט אַוועקפֿאָהרען ביז זיי שאַפֿען ניט קיין אָרגאַניזאַציאָן.

דאָס וויכטיגסטע מיטעל פאַר אַגיטאַציאָן זענען צייטונגען. דאָס געזאָגטע וואָרט פערקלינגט, דאָס געשריבענע אָבער פערבלייבט. ביז איצט האָבען מיר נאָך קיין איינציגע צייטונג ניט, וועלכע געהערט אונזער פאַרטיי. אויך „די וועלט", ווי עס איז בעקאַנט, ווערט ניט אַרויסגעגעבען פון אונזער פאַרטיי. מיר מוזען דאָ נור אונזער דאַנק אויסדריקען די צייטונגען, וועלכע האָבען געדינט דעם ציוניסטישען רַעְיוֹן. מיר דאַרפען אָבער אייגענע צייטונגען האָבען. דאָס בעסטע וואָלט געווען צו גרינדען אַ ציוניסטישעס טעגליכעס בלאַט, דאַן וואָלטען מיר ניט געדאַרפט אונטערשטיצען אַנדערע ציוניסטישע צייטונגען. אַ טעגליכע צייטונג וועט קיין פיעל געלד ניט קאָסטען, אַ גרויסער טהייל פון די הוצאות וועט זיך דעקען דורך די הכנסה פון מודעות. אַ טעגליכע צייטונג קען אויך מעהר פערברייטעט ווערען ווי אַ וועכענטליכע. די פראַגע, אויב צו מאַכען „די וועלט" פאַר אַ צייטונג פון אונזער פאַרטיי וויל איך ניט ענטשיידען, זאָגט הערר באָדענהיימער, אפשר וואָלט געווען גוט איבערצומאַכען „די וועלט" אין אַ וויסענשאַפטליכען זשורנאַל, נאָר די פראַגע! זאָל איבערגעגעבען ווערען דעם קאָמיטעט פון זשורנאַליסטען.!

עס איז נייטהיג אַרויסצוגעבען אַ קורצעס ביכיל, וואו עס זאָלען ערקלערט ווערען אין קורצען די יסודות פון ציוניזם און וואו עס זאָלען זיין די לעבענסבעשרייבונגען פון בעריהמטע ציוניסטען. אַזאַ ביכיל דאַרף פערפאַסט ווערען ניט פון איין איינצעלנעם מענשען, נאָר פון אַ גאַנצען קאָמיטעט. מען דאַרף אויך אַרויסגעבען קאַרטעס פון ארץ־ישראל, די בעשרייבונגען פון די יודישע קאָלאָניעס, טאַבליצעס איבער די צאָהל פון יודען אין פערשידענע לענדער און איבער זייער לאַגע.

אַזוינע ביכליך דאַרפען פערפאַסט ווערען איבערהויפט אין זשאַרגאָן און דאַרפען אומזיסט אויסגעטהיילט אָדער גאַנץ וואָהלוועל פערקויפט ווערען.

מען דאַרף אונטערשטיצען פעריינען פאַר גימנאַסטיקע און געזאַנג, דערהויפט אָבער אַזוינע, וועלכע פערנעהמען זיך מיט אונזער שפראַך, געשיכטע און ליטעראַטור. אין די שטעדט, וואו עס זענען פאַראַן אַזוינע חברות, זאָלען מיר אין זיי אַריינטרעטען, און נור דאָרטען מאַכען אייגענע חברות, וואו עס וועט ניט צוגעלאָזען ווערען די פרייהייט צו רעדען איבער דעם ציוניזם, אָדער וואו די חברות ווערען ניט געטראָגען פון דעם יודישען גייסט. מיר וועלען דאַמאַלס זעהן, ווער עס איז שטאַרקער: זיי אָדער מיר.

אונזער קאָנגרעס איז דער יום־הַדִין פון יודישען פאָלק. דאָ ווילען מיר אַלעמען מוחל זיין, אַלעמען פריינדליך אויפנעהמען.

די קאָנגרעסען פאָדערן פיעל אַרבייט און קאָסטען פיעל געלד. עס וואָלט דערום געווען ניצליכער, די קאָנגרעסען אָבצוהאַלטען נור איינמאָל אין 2 יאָהר; די ציוניסטען וועלען דאַן האָבען מעהר צייט צו אַרבייטען. דער קאָנגרעס איז איין שטאַרקעס אַגיטאַציאָנסמיטעל, און ער דאַרף דערום יעדעס יאָהר בייטען זיין אָרט. מיר מוזען וואַנדערען כָּל זְמַן אונזער פאָלק וואַנדערט, און נור דאַמאַלס וועט זיין אונזער קאָנגרעס אויף איין אָרט, אַז אונזער פאָלק וועט אויפהערען צו וואַנדערען, און דער שטענדיגער אָרט, וואו עס וועלען זיין אונזערע קאָנגרעסען, קען נור זיין אונזער הייליגע שטאָדט ירושלים! (אַפּלאָדיסמענטען).

דאָס וואָרט בעקומט סער פרענסיס מאָנטעפיאָרע.

ער רעדט ניט צו דער זאַך, נאָר ער בענוצט די געלעגענהייט אויסצודריקען זיינע געפיהלען צום ציוניזם. ער זאָגט דאָס ער וויל איבערנעהמען אויף זיך די אַרבייט, וועלכע האָט זיך געשטעלט זיין פעטער משה מאָנטעפיאָרע, און דאָס ער וועט שטענדיג אַרבייטען פאַר די ציוניסטישע אידעע. ער רעדט איבער זיין ליעבע צום יודישען פאָלק. ער זאָגט דאָס ער נעמט אָן די ליידען און בעליידיגונגען פון יודישען פאָלק פאַר זיינע אייגענע בעליידיגונגען. יעדער פון אונז, זאָגט ער, קען ווייניג טהון, אָבער אַלע צוזאַמען קענען מיר אַ סך אויפטהון. מיר מוזען אויך ווייטער האַלטען טריי מיט אונזערע פיהרער און מיט זיך אַליין.

עס איז פערשריבען צום וואָרט איין דעלעגאַט פון בעלגיען, וועלכער רעדט אויך ניט צו דער זאַך און האַלט איין אַגיטאַציאָנסרעדע.

פון פיעל זייטען פראָטעסטירט מען, דאָס ער רעדט ניט צו דער זאַך.

הערר קרעמענעצקי (וויען) איז דער מיינונג אַז דער נאַציאָנאַלפאָנד דאַרף אָנגענומען ווערען אויף דעם איצטיגען קאָנגרעס.

דאָס וואָרט בעקומט הערר סלאָוש'ן איבערצולייענען אַ בריעף פון בערנאַר לאַזאַר.

בערנאַר לאַזאַר דריקט אויס זיין בעדויערן, וואָס פאַמיליענאַנגעלעגענהייטען האָבען צוגענומען פון איהם די מעגליכקייט צו קומען אויפ'ן קאָנגרעס. ער וואָלט געוואָלט פאָרלעגען דעם קאָנגרעס פראָיעקטען צו פעריינינגען די יודישע אַרבייטער, צו גרינדען שותּפות־חֶבְרוֹת און צו אָרגאַניזירען די הילף פאַר די רומענישע יודען.

די צווייטע זיטצונג.

עס רעדט איין רב פון רוסלאַנד. ער רעדט אויך ניט צו דער זאַך. ער זאָגט אַז מען קען ניט זיין געבילדעט, ווען מען איז ניט בעקאַנט מיט דער תּורה, מיט דער יודישער קולטור. דער וואָס טראַכט ניט וועגען פאָלק, דער איז קיין מענש ניט. צו געווינען דאָס פאָלק אָבער דאַרפען מיר די קולטורפראַגע אין גאַנצען אַ־אָבנעהמען פון קאָנגרעס.

דר. מענטשעל לעגט פאָר אין נאָמען פון דער אָרגאַניזאַציאָנסקאָמיסיאָן, אַז יעדעס מיטגליעד פון אַ ציוניסטישען פעריין זאָל זיין מְחוּיָב איינצוצאָהלען אַ שֶׁקֶל, אין יעדען פעריין דאַרף זיין אַ צעטעל פון אַלע זיינע שקל צאָהלער: די קאָמיסיאָן האַלט פאַר שעדליך די גרינדונג פון געהיימע ציוניסטישע חברות, ווייל אַלץ וואָס מיר טהוען דאַרף זיין אָפען פאַר די גאַנצע וועלט.

הערר שאַכטעל פערלאַנגט אַז די פּראָטאָקאָלען פון קאָנגרעס זאָלען פריה געדרוקט ווערען און זאָלען קאָסטען ביליגער. ער לעגט פאָר אַז די ציוניסטען פון דייטשלאַנד, האָלאַנד, פראַנקרייך און בעלגיען זאָלען זיך פעריינינגען צוזאַמען, כּדי זיי זאָלען קענען מעהר אויפטהון. ווייטער פערלאַנגט ער אַז אַלע פּראָיעקטען זאָלען געדרוקט ווערען פאַר דעם קאָנגרעס, כּדי מען זאָל פריהער קענען זיך איבער זיי בעראַטהען.

הרב ריינעס מיינט אַז מיר קענען צום ציעל ניט קומען כּל זמן מיר האָבען דאָס פאָלק ניט, און אַם שטאַרקסטען טרעט מען אַרויס נעגען דעם ציוניזם אין רוסלאַנד, ווייל מען רעכענט זיך ניט מיט די רעליגיעזע געפיהלען פון פאָלק. עס זאָל דערום פון דער טריבונע איבער קולטור ניט גערעדט ווערען.

דר. וואַרהאַפטיג לעגט פאָר אין דעם נאָמען פון דער קאָנטראָלקאָמיסיאָן: 1. דאָס בּיוראָ פון קאָנגרעס זאָל הוֹקֵר וְדוֹרֵשׁ זיין נאָך די פּראָטאָקאָלען, וואָס עס קריגט, אויב די דעלעגאַטען זענען אויסגעקליבען לויט אונזערע תּקנות, אויב ניט זאָל דאָס אַקציאָנסקאָמיטעט מְבַטֵל זיין די וואָהלען. 2. אויפ'ן קאָנגרעס ווערט אויסגעקליבען אַ קאָנטראָלקאָמיסיאָן פאַר דאָס צוקינפטיגע יאָהר, איהרע מיטגליעדער דאַרפען קומען מיט איניגע טעג פאַר דעם עפענען פון קאָנגרעס און קאָנטראָלירען די ריכטיגקייט פון די וואָהלען.

דר. פרידמאַן מיינט אַז דער צוועק פון די קאָנגרעסען איז אַ דעמאָנסטראַציאָן, ד. ה. דאָס אָפענע און הויכע אַרויסטרעטען פון דער ציוניסטישער פאַרטיי פאַר די גאַנצע וועלט. עס זאָל אָבער די דעמאָנסטראַציאָן שטאַרקער ווירקען, איז נייטהיג אַז דער קאָנגרעס זאָל זיין ניט אַזוי אָפט און נור איינמאָהל אין 2 יאָהר. דערפאַר אָבער וואָלט געווען זעהר ניצליך אַז די ציוניסטישע פערטרעטער פון אַלע לענדער זאָלען צונויפקומען יעדעס יאָהר. ה. פרידמאַן איז געגען די וואַנדערונג פון קאָנגרעס. דורך אַ בעשטימטען אָרט קריגט דער קאָנגרעס מעהר שטאַרקייט און בעשטענדיגקייט.

דר. שור לעגט פאָר, דאָס די קאָמיטעטען פון די חברות זאָלען איינצאָהלען אַזוי פיעל שקלים וויפיעל מיטגליעדער די חברות האָבען, ווייל אין רוסלאַנד און גאַליציען זענען ניט אַלע אים שטאַנד צו בעצאָהלען אַ שקל. ער האַלט אויך פאַר ניצליך דאָס די פרויענפעריינען זאָלען

זיין בעזונדער אָרגאַניזירט. יעדער פֿון די ציוניסטען האָט דאָך אַ פֿרוי, אַ טאָכטער, אַ שוועסטער, צי פֿאַר וואָס זשע זאָלען וועניגער ציוניסטינען זיין ווי ציוניסטען?

דר. נאָרדוי מעלדעט זיך צום וואָרט איבער אַ נייטהיגע אַנגעלעגענהייט.

דר. נאָרדוי זאָגט: אונזער קאָנגרעס אַרבייט פֿאַר די צוקונפֿט, אָבער עס דאַרף דאָס איצטיגע עלענד ניט פֿערשוויגען ווערען, בְּעֵת אין די לאָנדאָנער גאַסען געהען אַרום הונגעריגע רומעניש יודען. איך האָב דאָ קיין צייט ניט צייטונגען צו לעזען, עס איז מיר אָבער געזאָגט געוואָרען, דאָס די היגע צייטונגען שרייבען אַז 2 רומעניש יודען זענען געשטאָרבען אין גאַס פֿון הונגער. אַ פֿרוי איז געגאַנגען צו ה. הערצלען איהם צו בעטען אים הילף און זי איז פֿון שוואַכקייט אויפֿ'ן וועג געשטאָרבען. מיר פֿערנעהמען זיך ניט מיט צדקה־זאַכען, אָבער מיר זענען דאָך אויך מענשען און יודען. עס זאָל ניט געזאָגט ווערען, דאָס בעת 400 יודען פֿערזאַמלען זיך און רעדען איבער דער יודענפֿראַגע, זענען יודען געשטאָרבען אויפֿ'ן גאַס פֿון הונגער. עס זאָל ניט געזאָגט ווערען, דאָס בעת די דיקע ווענט טהיילען אונז אָב פֿון אַנדערע, שטאַרבען ברידער אין גאַס. צְדָקָה תַּצִיל מִמָּוֶת! ראַטעוועט מיט אייער צדקה מענשען פֿון טויט! זאָל יעדער געבען וואָס ער קען, וואָס ער האָט. גיט! גיט!

איינינע דאַמען געהען אַרום איבער'ן זאַל און קלייבען געלד.

די דעבאַטען געהען ווייטער, אָבער עס ווערט ווידער ניט גערעדט צו דער זאַך. אַנשטאַט צו בעהאַנדלען די פּונקטען איבער אָרגאַניזאַציאָן און אַגיטאַציאָן, האַלט מען אַגיטאַציאָנסרעדען, וועלכע ווערען אין די גאַלעריען און אין זאַל אויפֿגענומען מיט פֿיעל אַפּלאָדיסמענטען.

עס מעלדען זיך איינינע צום וואָרט און ווייזען אויף, דאָס עס ווערט ניט גערעדט צו דער זאַך. דר. הערצל ענטפֿערט, דאָס ער האָט ביז איצט גערולד געהאַט, איצט אָבער וועט ער שטרענגער דורכפֿיהרען דעם וואונש פֿון דעם קאָנגרעס.

ווידער אַ רב קריגט דאָס וואָרט און ער קומט אויך ווי זיינע חברים צו דער קולטורפֿראַגע. ער זאָגט, אַז דאָס פֿאָלק האָט ניט קיין צוטרוי צו דעם אַקציאָנסקאָמיטעט, ווייל אין איהם זענען דאָ וועניג רבנים. ער פֿערלאַנגט אַז אין אַקציאָנסקאָמיטעט זאָלען זיין 3 רבנים און אַז דער קאָנגרעס זאָל אַרויפֿלעגען דעם חוב אויף אַלע ציוניסטישע חברות צו היטען שבת.

הערר ראָזענבוים צו געשעפֿטסאָרדנונג: עס איז אָנגענומען געוואָרען, אַז אויפֿ'ן קאָנגרעס קען ניט געשטעלט ווערען איין אַנטראַג, וואָס בעציהט זיך אויף אֱמוּנָה־זאַכען. איך בעט דעם קאָמיטעט זיך האַלטען ביי דעם אָנגענומענעם בעשלוס.

דר. הערצל פֿערענטפֿערט זיך, דאָס ער האָט דעם רב ניט גוט פֿערשטאַנען.

דר. שליאַפּאָשניקאָוו טרעט אַרויס געגען דעם, וואָס אין אַמעריקאַ האָבען ניט די שקל־צאָהלער אויסגעקליבען זייערע דעלעגאַטען, נאָר די פֿערטרעטער פֿון די חברות, וואָס דאָס איז געוויס געגען אונזערע תקנות.

ה. שענקין לעגט פֿאָר אַלס אַ מיטעל צו אַגיטירען צו פֿערברייטען בראָשורען איבער ארץ־ישראל און די יודישע קאָלאָניעס. ווייטער לעגט ער פֿאָר אַז ציוניסטישע חברות זאָלען שיקען יעדעס יאָהר מענשען צו בעזעהן ארץ־ישראל.

מאַדאַם גאָטהייל איז מודיע אַז עס איז צונויפֿגעקליבען געוואָרען אין קאָנגרעס 850 רובל.

דר. גאַסטער דריקט אויס אין נאָמען פֿון די רומענישע עמיגראַנטען זיין דאַנק, און ער איז מודיע, אַז דער פּונקט, וואָס איז געווען אין די צייטונגען איז ניט ריכטיג. לויט איהם איז בעקאַנט איז נאָך אין לאָנדאָן קיין יוד פֿון הונגער ניט געשטאָרבען, ביי איהם איז דאָ אַ צעטעל פֿון די נויטבעדערפֿטיגע רומענישע יודען און אַלעמען וועט געהאָלפֿען ווערען.

מיט דעם ענדיגען זיך די דעבאַטען און עס ווערט געשטעלט דער אַנטראַג, אַז יעדעס מיטגליעד פֿון אַ ציוניסטישען פֿעריין איז מחויב צו בעצאָהלען אַ שקל.

עס ווערט געשטעלט דער אַנטראַג אַז קאָנגרעסען זאָלען זיין נור איין מאל אין 2 יאָהר.

דר. הערצל פֿערלאַנגט אַז דאָס זאָל אָנגענומען ווערען ניט ווי אַ בעשלוס נאָר ווי אַ וואונש פֿון קאָנגרעס, ווייל עס איז ניט גוט, דער קאמיטעט זאָל זיין געבינדען, אויב עס וועט זיין נייטהיג פֿריהער צוזאַמענצורופֿען אַ קאָנגרעס.

עס ווערט געשטעלט דער אַנטראַג אַז די צייט פֿון דעם קומענדיגען קאָנגרעס זאָל פֿריי געשטעלט זיין דעם קאָמיטעט.

נאָך דעם באַלאָטירען ווערט אָנגענומען אַז דער קומענדיגער קאָנגרעס זאָל זיין איבער אַ יאָהר אַרום.

דער בעשלוס ווערט מיט לאַרעמדיגע אַפּלאָדיסמענטען בעגריסט.

עס קומט איצט די פֿראַגע איבער די אַמעריקאַנישע פֿעדעראַציאָן.

די פֿעדעראַציאָן (דער צענטראַלקאָמיטעט פֿון די אַמעריקאַנישע ציוניסטען), ווי מיר האָבען שוין אויבען געזאָגט, האָט אַליין אויסגעקליבען דעלעגאַטען און זי האָט געפֿאָדערט אַז דער קאָנגרעס זאָל קיין אַנדערע דעלעגאַטען ניט אַנערקענען. עס זענען אָבער דאָ חברות, וועלכע זענען צו דער פֿעדעראַציאָן ניט צוגעטרעטען און האָבען אויסגעקליבען אייגענע דעלעגאַטען. די קאָנטראָלקאָמיסיאָן האָט אַנערקענט אַלע דעלעגאַטען און זי האָט נאָך אַדְרַבָּה אויסגעזאָגט איהר מיינונג אַז די וואַהלען אין דער פֿעדעראַציאָן זענען געווען ניט לויט די תקנות. פּראָפֿעסאָר גאָטהייל פֿערלאַנגט אַז אַלע חברות פֿון יעדען לאַנד זאָלען זיין פֿערבונדען מיט דער פֿעדעראַציאָן, אַנדערע פֿערקעהרט פֿאָדערן די פֿרייהייט פֿון די איינצעלנע חברות. עס ענטשטעהען הייסע ויכּוחים, אין וועלכע עס נעהמען דעם הויפּטאַנטהייל די אַמעריקאַנער און ענגלענדער. מען קען אָבער ניט קומען צו אַ בעשלוס, ווייל דער גרעסטער טהייל דעלעגאַטען איז וועניג בעקאַנט מיט דעם לעבען פֿון די אַמעריקאַנישע און ענגלישע חברות. דערום איז געבליבען קיין בעשלוס אין דער פֿראַגע ניט אָנגענומען און עס איבערלאָזען פֿריי די אָרגאַניזאַציאָן פֿון די איינצעלנע לענדער דורכצוקומען צווישען זיך.

די דריטע זיטצונג.

די קולטורפֿראַגע.

דאָס ערשטע וואָרט בעקומט דר. גאַסטער, דער הויפּטראַבינער פֿון די סְפַרְדִישע יודען אין ענגלאַנד. פֿריהער האַלט ער זיין רעדע אין דער דייטשער שפּראַך, דערנאָך איבערזעצט ער זי ענגליש. זיין שענע רעדע, די ענערגיע אין דער שטימע פֿעריינינגען זיך צוזאַמען אום צו מאַכען אויף דעם צוהערער איין געוואַלטיגען איינדרוק. עס פֿעהלט ביי איהם די ריינקייט פֿון געדאַנקען ווי ביי נאָרדוין, אָבער זיינע רעדען זענען רייך מיט בילדער און בעלעבט מיט דער פֿרישקייט פֿון געפֿיהל. ער רעדט איבער די בעדייטונג פֿון דער יודישער קולטור.

די רעדע פֿון דר. גאַסטער:

אויס דער אַרבייט פֿון די איינצעלנע מענשען, אין דער ווירקונג פֿון די פֿיעל איינצעלנע פֿערשידענע קרעפֿטען שטעלען זיך אַרויס די יְסוֹדוֹת, אויף וועלכע עס ווערט געבויט דאָס לעבען פֿון פֿאָלק. פֿון די אַלע איינצעלנע פֿאַקטען דערקענען מיר די הויפּט־סבּות און די הויפּט־געדאַנקען וואָס ווירקען אויף די געשיכטע פֿון פֿאָלק, אין דער גאַנצער אונאָרדענונג און מישעניש פֿון לעבען זעהען מיר אַ געאָרדנעטען פּלאַן, אַ בעשטימטעס ציעל. מיר זעהען אין געשיכטליכען לעבען די הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית. מיר מיינען אָפֿט, דאָס מיר טהוען און רוקען, מיר ווערען אָבער גערוקט דורך אַנדערע העכערע כּחות; מיר אַרבייטען אָפֿט צוליעב כּבוד און צוליעב אייגענע צוועקען, מיר זענען אָבער מעהר ניט ווי אינסטרומענטען, מיט וועלכע עס ווערען דורכגעפֿיהרט גרויסע און ווייטע ציעלען, וועלכע מיר שטעלען זיך גאָר ניט. אַלעקסאַנדער מוקדון מיט זיינע גרויסע פּלענער און ציעלען, וועלכע ער האָט זיך געשטעלט איינצונעהמען די גאַנצע דאַמאָלדיגע וועלט, האָט בְּשׁוּם אוֹפֶן ניט געקאָנט פֿאָראויסזעהען,

דאָס דורך איהם וועלען אויפשטעהן די מכבים און דערוועקען אין יודענטהום אַ נייעם קרעפטיגען גייסט, וואָס האָט געהאַט אַזאַ גרויסע בעדייטונג פאַר דאָס לעבען פון דער גאַנצער וועלט.

פון אונזער געשיכטליכען לעבען, אין דער אַרבייט פון די אָבגעלעבטע דורות זענען מיר איצט געקומען צום ציוניזם, וואָס האָט ווי אַ האָפנונג שטענדיג געלעבט אין הארצען פון אַלע יודען. דער מענש וואַקסט צוגלייך מיט זיינע ציעלען, און אַזוי איז עס אויך מיט דעם ציוניזם. דער ציוניזם פיהרט אונז אַלץ העכער און שטעלט פאַר אונז אַלץ גרעסערע צוועקען. עס ענטשטעהען פאַר אונז נייע אַרבייטען און נייע פראַגען, וועלכע פערלאַנגען פון אונז אַ תשובה. נאָרדוי האָט אונז אין זיין רעדע געשילדערט דאָס שרעקליכע בילד פון דעם יודישען עלענד, פון איין זייט, און דעם שרעקליכען מאָראַלישען באַנקראָט פון די יודישע פערטרעטער פון דער אנדער זייט. ווי איז די אַליאַנס (די חברה „כל ישראל חברים") געגרינדעט געוואָרען און וואָס איז פון איהר געוואָרען? זי האָט זיך אונטערגענומען זיך אָנצונעהמען פאַר די יודען פון אַלע לענדער און זיי אומעטום בייצושטעהן און העלפען. זי איז ענטשטאַנען, בעת דאָס שטאַרקע יודישע געפיהל האָט געשריען נאָך פעראייניגונג פון אַלע יודען, בעת דאָס יודישע געפיהל איז געוועזען טיעף בעליידיגט פון דעם בלוט־בלבול אין דמשק. קרעמיע און משה מאָנטעפיאָרע האָבען געזוכט אין דער אַליאַנס איין מיטעל ווי צו שיטצען די געדריקטע יודען. מיר זענען אַלע ברידער און אַלס צייכען פון דער ברידערשאַפט איז געוועזען די אָפענע האַנד. דאָס ברידערליכע געפיהל איז אָבער ביסליכווייז געוואָרען אויסגעלאָשען, די אָפענע האַנד האָט זיך פערמאַכט און פערענדערט געוואָרען צו אַ פויסט געגען איינענע ברידער. די פערטרעטער פון אונזער פאָלק שרייען איצט פון אַלע זייטען: געהט צוריק צו אייער רוה, מיר ווילען, עס זאָל זיין רוה און פרידען, עס מעגען אפילו זיין די רוהע און שטילקייט פון בית־עלמין, זיי וועלען אַלסדינג בעגראָבען, וואָס האָט נור אין יודענטהום געלעבט און וואָס לעבט נאָך איצט, זיי ווילען מאַכען פון דעם יודענטהום אַ גאַנצען צייל קברים, אויף וועלכע עס וואָלטען געדאַרפט שטעהן די אויפשריפטען: דאָ ליגט די יודישע נאַציאָן בעגראָבען, דאָ איז די יודישע געשיכטע בעגראָבען, דאָ ליגען אונזער צוקונפט און האָפנונג בעגראָבען און דאָ ליגט אונזער כבוד און פרייהייט בעהאַלטען!

דאָס פאָלק טרייסעלט זיך מיט שרעקען אָב פון אַזוינע בילדער, מיט זיין גאַנצער קראַפט פראָטעסטירט דאָס פאָלק געגען זיינע פערטרעטער, וואָס פיהרען איהם צו שאַנד און צום טויט, און מאַכט זיך אַנדערע פערטרעטער, וועלכע זאָלען איהם פיהרען צו קראַפט און צו לעבען. די ציוניסטען, זיי ווערען איצט די פערטרעטער פון דעם פערקנעכטעטען און אונטערדריקטען פאָלק, זיי ווערען זיינע בעשיצער און העלפער. זיי נעהמען איצט איבער אויף זיך די אַרבייט, וואָס האָט פריהער געהאַט די אַליאַנס. זיי ווענדען זיך איצט צו אַלע גרויסע און מעכטיגע פון דער ערד, ווייל זיי זענען אַצונד די פערטרעטער פון פאָלק.

האָט אפשר די אַליאַנס דאָס רעכט אַרויסצוטרעטען געגען אונזער אַרבייט פאַר ציון? האָט איהר דען דאָס פאָלק אַזאַ רעכט געגעבען? ווער האָט דען דאָס רעכט אַרויסצוטרעטען געגען די, וועלכע ווילען דעם פאָלק העלפען, וועלכע ווילען אויפלעבען זיין גייסט?

מיט שרעקען זעהען מיר, ווי שטאַרק עס איז געוועזען דאָס ברידערליכע געפיהל צווישען די יודען מיט עטליכע הונדערט יאָהר צוריק און ווי שוואַך עס איז איצט. בעת די פערוואָגעלטע יודען האָבען אין מיטעלאַלטער אַרומגעבלאָנדזעט אין די דייטשע שטעדט, האָבען די יודען פון סאַלאָניקי און קאָנסטאַנטינאָפעל צו זיי געשריבען: קומט צו אונז! אין אונזער לאַנד וועט איהר רוהיג קענען לעבען, אונזער סולטאַן איז גוט צו יודען!" און איצט, בעת טויזענדער רומענישע יודען ווערען געטריבען פון נויט און צרות, פערשליסט מען אומעטום פאַר זיי די טויערען. נור אין מזרח לאַנד עפענען זיך ווידער די טויערען, בעת אין די מערב לענדער ווערען זיי פערשלאָסען. אין ערגייך האָבען די רומענישע יודען ניט געפונען אַזאַ גוטע אויפנאַהמע ווי אין טערקיי.

דאָס יודישע געפיהל איז אָבגעשוואַכט, ווייל מיר האָבען אַלץ פערגעסען. מיר האָבען פערגעסען אונזער געשיכטע און אונזערע העלדען, מיר האָבען חוזק געמאַכט פון אַלץ וואָס האָט נור געטראָגען דעם יודישען נאָמען. אונזער יוגענד האָט אָנגעהויבען אַוועקגעהן פון אונז. דער ציוניזם האָט אָבער פלוצים אָבגעשטעלט אַלע אַנטלאָפענע, פיעל האָבען זיך צו אונזער פאָלק צוריקגעקעהרט. דעם אַלטען יודישען גייסט, וואָס איז געוועזען טיעף בעגראָבען אין קבר, גראָבען מיר ווידער אויס. איין ליכטיגער שטראַהל האָט אָנגעהויבען צו שיינען פון מזרח. פיעל שטעהען נאָך אויף איין אָרט, עס איז ביי זיי איין פאַלשער שרעק צוליעב דער קולטור, זיי ווייסען ניט, אַז די קולטור איז דער ליכטיגער זייל, וואָס בעלייכט אונזער וועג, זי איז דאָס ליכט, וואָס איז נייטהיג פאַר יעדען אָרגאַניזם. מיר אַלע פון מזרח און מערב געהען צוזאַמען אויף איין וועג, צו שאַפען איין געזונדען לעבעדיגען יודישען פאָלקסקערפער — דאָס איז די קולטורעלע בעדייטונג פון דעם ציוניזם. ביי דעם האַלט איך פאַר נייטהיג צו ערקלערען אַז די רעליגיאָן בעריהרען מיר ניט, מיט ענינים פון אמונה פערנעהמען מיר זיך ניט. די פרייהייט פון דעם איינצעלנעם מענשען אין אמונה־זאַכען דאַרף בשום אופן ניט געשטערט ווערען. מיר דאַרפען הויבען און שטאַרקען די גייסטיגע כחות וואָס ליגען אין אונזער פאָלק, וואָס טראָגען אויף זיך דעם שטעמפעל פון אייביגקייט. מיר דאַרפען אונזער פאָלק ניט זאָגען: עפענט שולען! אונזער פאָלק לערנט, עס לערנט, ווען מען לאָזט איהם נור לערנען. דער ציוניזם וויל ערוועקען קראַפט אין פאָלק צו שאַפען אייגענעס, זעלבשטענדיגעס, עס זאָלען ווידער אויפשטעהן ביי אונז גרויסע מענשען ווי די אַמאָליגע נביאים אין ארץ־ישראל און ווי די גרויסע דיכטער אין שפּאַניען.

וואָס פאַר אַ גרויסע צוקונפט שטעהט פאַר אונזער פאָלק, ווען עס וועט פעראייניגען די בילדונג פון מערב מיט דעם ריינעם יודענטהום. דאַן וועט קומען די צייט ווען עס וועט ערפילט ווערען דאָס וואָרט פון די נביאים: „מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", דאַן וועלען די יודען ביי זיך אין ארץ־ישראל לערנען די פעלקער פון דער גאַנצער ערד ליעבע און ברידערשאַפט צו אַלעמען, און אויף דער גאַנצער ערד וועט מען הערען אויף גאָטס וואָרט וואָס וועט אַרויסגעהן פון ירושלים.

גאַסטערס רעדע האָט אַרויסגערופען זעהר פיעל אַפּלאָדיסמענטען, בעזאָנדערס אויף די גאַלעריען. זי איז געוועזען שען, אָבער זי האָט מעהר געפאַסט פאַר אַ דרשה, וועלכע האָט געדאַרפט געהאַלטען ווערען אין אַ שול. אויף דעם קאָנגרעס האָט געדאַרפט די רעדע קלאָרער אויסדריקען דעם צוזאַמענהאַנג צווישען קולטור און ציוניזם און אויפווייזען די מיטלען, וועלכע דאַרפען געטהון ווערען אום צו הויבען די גייסטיגע קראַפט פון יודענטהום. פראַקטישע פראַגען האָט זיין רעדע גאָר ניט אָנגעריהרט, און זי איז דערום געבליבען אָהן יעדע בעדייטונג.

נאָך איניגע קורצע דעבאַטען, אין וועלכע עס ווערט צום טויזענדסטען מאָל איבערגעזאָגט איבער די וויכטיגקייט פון קולטור און איהרע שעדליכקייט, בעקומט דאָס וואָרט ה. סאָקאָלאָוו, דער רעדאַקטאָר פון „הצפירה". ער לייענט איין רעפעראַט, אין וועלכען ער טרעט ענערגיש אַרויס פאַר די קולטוראַרבייט.

זיין רעפעראַט געדויערט לאַנג. עס ווערט שפעט אין דער נאַכט, און דערום די דעבאַטען אָבגעלעגט אויף דעם לעצטען טאָג.

נאָך דעם דריטען טאָג.

דער דריטער טאָג פון קאָנגרעס איז ווייניגער געראָטען ווי אַלע איבריגע טעג, האָטש עס זענען געוועזען אין דעם טאָג שענע און גלענצענדע רעפעראַטען. עס איז נאָך קיינמאָל ניט פאָרגעקומען אויפ'ן קאָנגרעס, אַז עס זאָל זיין אַזאַ שלעכטע אָרדענונג אין די דעבאַטען. מען בעשולדיגט אַלע מאָל הערצלען אַז ער איז צו שטרענג, צו דעספאָטיש ביים פיהרען פון די פערזאַמלונגען, און איצט האָט ער זיך אַרויסגעוויזען צו שוואַך צו פיהרען אַ פערזאַמלונג איבער פראַגען וועגען אָרגאַניזאַציאָן, וואָס וואָלטען קיין גרויסע אויפרעגונג איבערהויפט ניט געדאַרפט אַרויסרופען. פראָפעסאָר מאַנדעלשטאַם האָט אויפגעשטעלט איניגע פראַקטישע מיטלען, עס איז אָבער גאָר ניט געקומען די צייט צו רעדען וועגען זיי.

דר. באָדענהיימער האָט פאָרגעלעגט פערשידענע מיטלען ווי אויסצובעסערן די אָרגאַניזאַציאָן און אַגיטאַציאָן, אבער די פּונקטען זענען אייף דעם קאָנגרעס גאָר ניט בעריהרט געוואָרען. קאַלט איז געזעסען דר. הערצל ביי דעם פּרעזידענטען־טיש און האָט נור פאָרגעלייענט דעם נאָמען פון דעם איינגעשריבענעם רעדנער. ער האָט זיך ווי עס ווייזט אויס ווענינג צוגעהערט צו דעם וואָס געהט פאָר אין קאָנגרעס. פיעל מאָל האָט מען אין זאַל פּראָטעסטירט וואָס עס ווערט גערעדט ניט צו דער זאַך, און ער איז געזעסען אָהן ענערגיע און האָט מיט דערזעלבער שוואַכקייט ווייטער געפיהרט די פערזאַמלונג. די איבריגע מיטגלידער פון אַקציאָנסקאָמיטעט זענען געזעסען אָהן בעוועגונג אויף זייערע ערטער, בעהאַלטענדיג ביי זיך טיעף אין האַרצען די אונצופרידענהייט מיט די ויכּוּחים און מיט דער אָרדענונג פון פערזאַמלונג, און די דעלעגאַטען אונטען און די פּובליקע אויבען האָבען אַפּלאָדירט מיט ליאַ־ם, בעגייסטערט פון יעדעם מענשען, וואָס געהט נור אַרויף אויף די טריבונע, און פון יעדעם וואָרט וואָס ווערט נור געזאָגט.

קיין איינציגע פראַגע איז ניט בעהאַנדעלט געוואָרען מעהר אָדער וועניגער ערנסט, עס איז ניט געוועזען קיין איינציגער פּונקט, אויף וועלכען די פערזאַמלונג האָט זיך אָבגעשטעלט. די ויכּוּחים פון דעם גאַנצען טאָג זענען דורך די שולד פון קאָמיטעט געוואָרען אַ מין מישעניש פון איינצעלנע געדאַנקען, וועלכע האָבען איינע מיט די אַנדערע ניט געהאַט קיין שום צוזאַמענהאַנג.

דער פיערטער טאָג.

די זיטצונג פון דעם פיערטען טאָג האָט געדויערט פון 10 אין דער פריה ביז 6 אַ זייגער פון אָווענד. עס זענען נאָך געבליבען זעהר פיעל פראַגען: די קולטורפראַגע, די באַנקפראַגע, די פראַגען איבער די פערבעסערונג פון דעם ווירטשאַפטליכען לעבען. עס האָבען נאָך געדאַרפט פאָרגעלייענט ווערען בעריכטע און פּראָיעקטען פון פערשידענע קאָמיסיאָנען, מען האָט געדאַרפט אויסקלויבען אַ נייעם קאָמיטעט און קאָמיסיאָנען. הערצל אָבער האָט זיך גענומען ביז 6 אַ זייגער צו ענדיגען מיט אַלע אויפגעשטעלטע פראַגען. עס איז אַראָב פון איהם די שוואַכקייט און ער איז ווידער אַרויסגעטרעטען פאַר דעם קאָנגרעס מיט דערזעלבער קראַפט וואָס געהט אונגעשטערט צו איהר ציעל. קיין זאַך האָט איהם ניט געקענט אָבהאַלטען. גיך זענען פאָראיבער איין פראַגע נאָך דער אַנדערער.

די זיטצונג האָט זיך אָנגעהויבען ווידער מיט דער קולטורפראַגע. דער זאַל איז געווען פול. מיט אונגעדולד האָט מען געוואַרט אויפ'ן סוף פון דער הייסער מִלְחָמָה. נאָך אַ האַלבע שעה און עס ווערט בעשלאָסען די וויכטיגע פראַגע, איבער וועלכע עס ווערט אַזוי פיעל געשטריטען אין ציוניזם. די דעבאַטען האָבען שוין מעהר ניט געקענט לאַנג געדויערן. עס איז שוין אויף דער מיטוואָכדיגער זיטצונג אויסגעקליבען געוואָרען 2 רעדנער: דר. ווייצמאַן, וועמ זאָל רעדען פאַר די קולטוראַרבייט אין ציוניזם, און דר. אַווינאָוויטצקי, וואָס האָט גענומען אויף זיך צו רעדען געגען זי. די צייט איז געווען קורץ, לאַנגע רעדען צו האַלטען איז געווען אונמעגליך און אויך איבריג, ווייל איבער די קולטורפראַגע איז שוין גענוג גערעדט געוואָרען, בעת מען האָט בעהאַנדעלט אַלע אַנדערע פראַגען. די קולטורפראַגע איז געווען אַלע דעלעגאַטען אויך פאַר דעם קאָנגרעס גוט בעקאַנט, דער קאָנגרעס האָט אין דער פראַגע קיין זאַך ניט אויפגעטהון און קיין פּונקט ניט בעסער אויפגעקלערט. דאַרף מען האָבען קולטוראַרבייט איבערהויפּט צי ניט, וועגען דעם זענען אין קאָנגרעס ניט געוועזען קיין פערשידענע 2 מיינונגען. אויף אַזאַ פראַגע וואָלט יעדער איינצעלנער געענטפערט מיט "יאָ". פערשידען זענען נור געווען די מיינונגען אין דער פראַגע, אויב דער קאָנגרעס דאַרף זיך פערנעהמען מיט קולטוראַרבייט. עס זענען נאָך געווען אויך אויף דעם איצטיגען קאָנגרעס פיעל מענשען, וואָס האָבען געגלויבט אַז דאָס גאַנצע פאָלק רייסט זיך צו ציון און אַז נור די קולטור שטויסט איהם פון זיך אָב, די ציוניסטען פון די מערב לענדער האָבען אין דער אמת'ען געגלויבט אַז אין רוסלאַנד ווערט גאָר נישט געטהון אָהן די רַבָּנִים'ס הַסְכָּמָה און אַז נור אין זייערע הענד ליגט די צוקונפט פון דעם ציוניזם אין פאָלק. דערפאַר האָט מען אויף דעם קאָנגרעס די רבנים בעהאַנדעלט ניט מיט אַלע מיטגליעדער גלייך. מען האָט זיי געגעבען דאָס וואָרט, ווען זיי האָבען נור פערלאַנגט, מען האָט זיי געלאָזט רעדען לייננער, בעת עס איז געווען אָנגענומען 5 מינוטען צייט, מען האָט זיי געלאָזט רעדען וועגען קולטור אויך דאַן, בעת עס זענען בעהאַנדעלט געוואָרען די פערשידענסטע פראַגען.

ד ר. ל ע א פּ אָ ל ד כּ ה ן (וויען) קריגט דאָס וואָרט אַלס פערטרעטער פון דער קולטור־קאָמיסיאָן. ער זאָגט: דאָס וואָרט "קולטור" רופט אַרויס די אונצופרידענהייט צווישען די פרומע, דערפאַר האַלטען מיר פאַר גוט זיך אָבצוזאָגען פון דעם וואָרט, אָבער פון דעם אינהאַלט וואָס ליגט אין דעם וואָרט קענען מיר ניט און ווילען אויך ניט זיך אָבזאָגען. דער קאָנגרעס דאַרף זאָגען אויסצובעסערן דעם חנוך און צו פערברייטען די קענטנים פון דער העברעאישער שפּראַך. די רבנים האָבען מורא פאַר די שולען, וואָס וועט מאַכען אונזער אינטעליגענץ. קענען זיי דען מעהר צופריעדען זיין מיט דעם וואָס די יודען ווילען גאָר קיין שולע ניט בעזוכען אָדער מיט דעם, וואָס אונזערע קינדער ווילען זיך לערנען אין אַלגעמיינע שולען, וועלכע זענען אויפגעבויט אויף אַ פרעמדען נאַציאָנאַלען יְסוֹד און וואו מען צווינגט! אונזערע קינדער שַׁבָּת צו שרייבען? דער קאָנגרעס קען און דאַרף אויך ניט אויסאַרבייטען איין פּראָגראַם פאַר אַלע שולען, דאָס דאַרף אָבגעגעבען ווערען יעדען לאַנד. פעראייניגענדיג די מיינונגען וואָס זענען אויסגעדריקט געוואָרען אין דער קולטורקאָמיסיאָן, שלאָגט ער פאַר אָנצונעהמען דעם דאָזיגען בעשלוס: דער קאָנגרעס בעשליסט צו מאַכען אין אַלע לענדער בעזונדערע קאָמיסיאָנען פאַר די הויבונג פון גייסטיגער אַרבייט. די קאָמיסיאָנען דאַרפען אויף יעדעם קאָנגרעס אָבגעבען רעכנונג פון דעם וואָס זיי האָבען אויפגעטהון. די קאָמיסיאָנען דאַרפען פיהרען זייער אַרבייט נאָך די לעבענסבעדינגונגען אין יעדעם לאַנד און אין הסכּם מיט די רעליגיעזע און נאַציאָנאַלע יודישע אידעען.

דאָס וואָרט בעקומט הָרַב ריינעס, דעם לידער רָב'ס אַ זוהן. ער זאָגט, דאָס ער האָט זיך צום וואָרט ניט געמעלדעט, עס איז געווען איינגעשריבען זיין פאָטער, נאָר אַזוי ווי זיין פאָטער איז איצט ניטאָ, רעדט ער. ער זאָגט אויך דאָסזעלבע וואָס אַלע רבנים, אַז די קולטור האָט אין גאַנצען קיין שַׁיָיכות ניט מיט דעם ציוניזם און אַז די קולטוראַרבייט מוז פון שלום וועגען אַראָבגענומען ווערען פון דעם ציוניסטישען פּראָגראַם.

ד ר. ו ו י י צ מ אַ ן דריקט אויס זיין בעוואונדערונג, וואָס אויף אַ יודישען קאָנגרעס קען גערעדט ווערען געגען קולטור. עס וועט זיין אַ אייביגע שאַנד פאַר אונז, ווען דער קאָנגרעס וועט אָננעהמען אַ בעשלוס געגען די קולטוראַרבייט. וואָס קענען מיר איצט דעם פאָלק געבען ווען ניט קולטור? דער קאָנגרעס דאַרף אין זיך פעראייניגען אַלע יודישע קרעפטען און קען זיך פון דער וויכטיגער קולטוראַרבייט ניט אָבזאָגען. איצט קומען די רבנים און טרעטען אַרויס געגען די קולטור, מיט וועלכער מען וויל שטאַרקען דאָס יודענטהום. די רבנים ווילען שטאַרקען די אֱמוּנָה, צי פאַר וואָס זאָרגען זיי ניט אַז ס'זאָלען ווערען בעסערע אָרדענונגען אין די בָּתֵּי־מִדְרָשִׁים, פאַר וואָס זאָרגען זיי ניט צו הויבען די זיטליכקייט אין פאָלק, פאַר וואָס פערנעהמען זיי זיך ניט מיט די קָהָלשע עִנְיָנִים אין זייערע שטעדט. די רבנים האָבען פערלאָרען זייער איינפלוס אין פאָלק, ווייל זיי דערווייטערן זיך פון זיין לעבען און זאָרגען וועניג עס אויסצובעסערן, עס איז ניט אמת אַז דאָס פאָלק האָט וועניג צוטרוי צו דעם ציוניזם וועגען דער קולטוראַרבייט, אין דער קולטוראַרבייט שטעהט דאָס פאָלק מיט אונז און ניט מיט די רבנים. מען וויל שלום אָבער אַ שלעכטער שלום איז ערגער ווי איין אָפענע מלחמה. זאָלען אַלע אָפען אַרויסזאָגען זייערע מיינונגען, פאַר דעם אמת דאַרף קיינער קיין מורא ניט האָבען.

וועגען דעם אַנטראַג פון כהן בעמערקט דער רעדנער, אַז דאָס וואָרט "רעליגיעזע" דאַרף אויסגעמעקט ווערען, ווייל עס איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז דער קאָנגרעס פערנעהמט זיך ניט מיט רעליגיעזע פראַגען.

ד ר. א ו ו י נ א ו ו י ט צ ק י, דער אויסגעקליבענער רעדנער פון אנדער צד, איז געגען די קולטורארבייט, ווייל ער געפינט ניט פאר פראקטיש אנצונעהמען א בעשלוס, וועלכער קען ארויסרופען אונצופרידענהייט און מחלוקת. ער מיינט אז עס ווערט פאר קולטור זעהר פיעל געטהון אהן דעם קאנגרעס. דער ציוניזם איז שוין אליין א גרויסע קולטורקראפט, וועלכע ערציהט דאס פאלק. ווייטער מיינט ער אז א בעשלוס פאר קולטור איז סיי ווי סיי נאנין איבריג, ווייל דער קאנגרעס וועט ניט האבען די מיטלען וואס ס'איז וויכטיגעס דורכצופיהרען.

ה ע ר ר מ א צ ק י ן שטעלט צוויי פראגען, איינע דעם העררן כהן, אויב זיין אנטראג איז פארגעלעגט געווארען פון דער קולטורקאמיסיאן אדער פון איהם אליין, און א צווייטע פראגע שטעלט ער דעם פרעזידענטען, דר. הערצלען, ווי אזו קען געשטעלט ווערען איין אנטראג זוי פון דר. לעאפאלד כהן, וואס איז ריין רעליגיעז, בעת דער קאנגרעס בעצוועקט נור ריין נאציאנאלע ארבייט.

ה ע ר ר ס א ק א ל א ו ו זאגט אז אייגענטליך איז גאר קיין מחלקה ניטא אין דער קולטורפראגע. עס קען ניט זיין קיין גרעסערע בעליידיגונג ווי צו זאגען אז דאס יודישע פאלק איז געגען קולטור. מיר האלטען פעסט ביי דעם באזעלער פראגראם, וועלכעס לעגט ארויף אויף אונז דעם הוב צו הויבען דעם גייסט פון דעם יודישען פאלק, דעם בעשלוס מוזען מיר דורכפיהרען. עס איז אויך שוין פריהער בעשלאסען געווארען צו לייענען אויף די קאנגרעסען בעריכטע איבער די קולטורארבייט, איז דאך די קולטור שוין פון קאנגרעס אנגענומען. די פראגע איז נור, צי זאל מען די ארבייט אויך מיט געלד אונטערשטיצען אדער ניט. ער שטעלט דעם דאזיגען אנטראג: עס זאל ארויפגעלעגט ווערען דער הוב אויף די ארגאניזאציאנען פון יעדעם לאנד זיך צו פערנעהמען מיט קולטורארבייט אין הסכם מיט די געזעצען פון לאנד, מיט די בעדינגונגען פון לעבען און מיט די פערשידענע רעליגיעזע מיינונגען.

די דעבאטען איבער קולטור זענען געענדיגט, עס קומט דער וויכטיגער מאמענט פון אבשטימען. פריהער ערקלערט נאך דר. כהן אז דער אנטראג געהערט נור איהם אליין, און דר. הערצל זאגט אז מיר דארפען זיך האלטען ביי דעם בעשלוס ניט איינצופיהרען רעליגיעזע פראגען און אז ארויסנעהמענדיג פון כהן'ס אנטראג דאס ווארט רעליגיעז מיינט קיינער דערמיט ניט אנצוטהון די קלענסטע בעליידיגונג דעם רעליגיעזען געפיהל.

עס ווערט געשטעלט דער אנטראג, צי זאל דער קאנגרעס פערנעהמען זיך מיט קולטור אדער ניט. מיט איין מאל שווימט ארויף אומגעריכט איין נייער אנטראג: „איבערצוגעהן צו דער טאגעסארדנונג", דאס הייסט, דער קאנגרעס נעמט וועגען דער קולטור גאר קיין בעשלוס ניט אן, ניט פאר און ניט געגען און געהט איבער צו די אנדערע פראגען וועלכע זענען בעשטימט פאר דעם קאנגרעס.

דער אנטראג ווערט געשטעלט פריהער פון אנדערע און ער ווערט אנגענומען מיט 120 שטימען געגען 105. פאר דעם אנטראג האבען אבגעגעבען זייערע שטימען די וואס זענען פאר קולטור, געגען איהם זענען געוועזען די רבנים און די וואס זענען מיט זיי מסכים אין דער קולטורפראגע. דער דאזיגער בעשלוס, האטש ער איז געגנוג שוואך, איז דאך ארויס ווי א נצחון פאר די קולטור, ווייל אזוי ווי קיין נייער בעשלוס איז ניט אנגענומען געווארען, בלייבט גילטיג דער אלטער פונקט פון דעם באזעלער פראגראם, וואס פאדערט פון די ציוניסטען קולטורארבייט. נאך די אבגעגעבענע שטימען איז שוין מעהר פאר קיינעם קיין ספק ניט געוועזען אז די קולטורפראגע איז מעהר ניט ווי אבגעלעגט אויף איין יאהר, און אז אויף דעם קומענדיגען קאנגרעס וועט זי געוויס פערענטפערט ווערען מיט דעם הוב ענערגיש זי צו הויבען און שטארקען.

דאס רעזולטאט פון דעם בעשלוס האט זיך אויך גלייך ארויסגעוויזען. עס איז געשטעלט געווארען דער אנטראג צו בעשטימען 2000 פראנק אויף שטיצע פאר די שולע אין יפו, און נור איינינע שטימען זענען געוועזען אבגעגעבען געגען דעם אנטראג (געגען האבען אויך געשטימט די רבנים), מיט דערזעלבער מעהרהייט איז אנגענומען געווארען צו בעשטימען 1000 פראנק פאר די יודישע ביבליאטהעק אין ירושלים.

דיווירטשאפטליכע פראגע.

די פראגע ווי צו פערבעסערן דאס מאטעריעלע לעבען פון'ם יודישען פאלק איז צום ערשטען מאל געשטעלט געווארען אויפ'ן קאנגרעס. שוין מיט דעם אליין, וואס אזא פראגע איז געשטעלט געווארען, האט דער קאמיטעט געגעבען דעם קאנגרעס און אויך דעם ציוניזם א נייעס פעלד פאר ארבייט און ארויפגעלעגט אויף די ציוניסטישע פערבינדונג נייע אויפגאבען. מיט דעם הערט אויף דער קאנגרעס צו זיין איין אינסטיטוציאן פון א פארטיי און ווערט איין אינסטיטוציאן פאר דאס גאנצע פאלק, איין אינסטיטוציאן, וועלכע פערנעהמט זיך מיט אלע יודישע אינטערעסען.

מען האט געקענט מיינען אז דער פונקט, וואס ווערט צום ערשטען מאל געשטעלט, וועט געוויס ארויסרופען פיעל ויכוחים, ווייל עס האט ניט נור געדארפט בעשטימט ווערען ווי צו פערבעסערן דאס איצטיגע מאטעריעלע לעבען, נאר עס האט נאך אויך געדארפט בעשטימט ווערען, אויב אזא ארבייט געהערט צום פראגראם פון קאנגרעס איבערהויפט. ביי דער פראגע הערשט די ווייט פערברייטעטע מיינונג, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציאן דארף איהרע כחות ניט צוברעקלען, אז זי דארף אלע איהרע כחות אנווענדען אויף דאס הויפטציעל— אויף דאס נאציאנאלע אויפלעבען אין ארץ־ישראל. ביידע זאגען צו פערייניגען וועט דער ציוניזם ניט זיין בכח, די ארבייט צו הויבען דאס ווירטשאפטליכע לעבען וועט צונעהמען פון איהם די מעגליכקייט זיך מעהר אבצוגעבען מיט דעם הויפטציעל, בפרט נאך אז פאר די ווירטשאפטליכע ארבייט זענען פאראן גענוג אנדערע געזעלשאפטען.

אזא פראגע איז אבער אויף דעם קאנגרעס אפילו ניט געשטעלט געווארען. אהן דעבאטען איז מען אריבער צו דער פראגע ווי צו העלפען און מיט א זעלטענער לייכטזיניגקייט איז שוויגענדיג אנגענומען געווארען א נייער פונקט אין אונזער פראגראם, וואס וועט געוויס האבען פאר דעם ציוניזם זעהר א גרויסע בעדייטונג. איינער נור האט געפרובט צו רעדען געגען דעם ווירטשאפטליכען פראגראם און דאס איז געוועזען הער ד"ר אווינאוויצקי, זיין רעדע האט אבער געקלונגען אזוי פאנאטיש ווילד, זיינע ווערטער, דאס פון דער טריבונע פון קאנגרעס דארף מען וועגען א פערבעסערונג אין יודישען גלות־לעבען ניט רעדען, ווייל וואס ערגער עס געהט די יודען, ווערט אלץ שטארקער דער ציוניזם, האבען אויסגעוויזען אזוי פרעמד, אז איטליכער האט זיך געמוזט אבטרייסלען פון ה. אווינאוויצקיס פארשלאג אויסצושליסען די ווירטשאפטליכע פראגע פון דעם ציוניסטישען פראגראם.

צו דער ווירטשאפטליכער פראגע זענען געוועזען בעשטימט 2 רעפעראטען. איינער פון העררן מאצקין, דער אנדערער פון העררן איזידאר מארמארעק. די געשטעלטע פראגע איז פאר אלעמען גאנץ ניי, אין די ציוניסטישע פעריינען האט מען זיך מיט איהר ביז איצט בכלל ניט אבגעגעבען, אפילו אויך די פיהרער און די אינטעליגענטערע דעלעגאטען האבען זיך צו איהר אין גאנצען ניט צוגעגרייט. מען איז געפאהרען אויפ'ן קאנגרעס נור צו הערען וואס אנדערע וועלען זאגען. עס האט זיך אבער אזוי געמאכט אז עס זענען ניט געוועזען די „אנדערע", וואס האבען געזאלט רעדען. הערר מאצקין האט שוין מיט 6 וואכען פאר דעם קאנגרעס מודיע געוועזען, דאס ער קען זיך אין אזא קורצע צייט ניט פערנעהמען צוצושטעלען דעם קאנגרעס איין אויסגעארבעטען פלאן פון דער ווירטשאפטליכער ארבייט און זאגט זיך דערום אב פון זיין רעפעראט. הערר ד"ר. איזידאר מארמארעק האט זיך ענטשולדיגט וואס ער קען צום קאנגרעס ניט קומען. דער קאמיטעט האט ניט געהאלטען פאר נייטהיג צו זארגען וועגען אנדערע רעפעראטען אדער צוצושטעלען וועלכע עס איז פראיעקטען און האט זיך אויך אין דעם פונקט לייכטזיניג פערלאזען אויף דעם צופאל.

הערר יאסינאווסקי, האטש ער איז איין מיטגליד פון אקציאנסקאמיטעט, האט דערום פארגעשלאגען אראבצונעהמען די ווירטשאפטליכע פראגע פון דער טאגעסארדנונג, ווייל מען איז צו דער פראגע צו וועניג

צוגעגרייט, נאָר דר. הערצל איז אַרויסגעטרעטען געגען זיין אַנטראַג, ווייל עס פּאַסט דאָך ניט, האָט ער געזאָגט, אין גאַנצען ניט צו רעדען וועגען אַ פראַגע, וואָס איז ארויסגעשטעלט געוואָרען פֿון קאָמיטעט. פֿיעל האָבען געהאַלטען פֿאַר אונמעגליך—און דאָס זענען געווען דאָס רוב פֿון די בעסערע דעלעגאַטען—זיך צו בעטהיילען אין די דעבאַטען ניט זעגענדיג גענוג צוגעגרייט, און דערום זענען טאַקי די דעבאַטען געווען נור פֿון יוצא וועגען.

די דעלעגאַטען האָט מען פֿונאַנדער געטהיילט פֿאָלגענדע פּונקטען פֿון דעםווירטשאַפֿטליכען פּראָגראַם וואָס זענען פֿאָרגעשלאָגען געוואָרען פֿון דר. מאַרמאָרעק: 1. גרינדען האַנדווערקער־שולען; 2. חברות פֿון מענשען וואָס פֿערנעהמען זיך מיט איין פֿאַך אַרבייט; 3. פֿערזאָרגען קראַנקע און אָרימע; 4. זאָרגען ווי צוצושטעלען אַרבייט און ווי צו העלפֿען אין דער צייט, ווען עס איז קיין אַרבייט ניטאָ; 5. שותּפֿות־חברות אויף אויסצואַרבייטען געוויסע פּראָדוקטען; 6. זאָרגען ווי אָבצוזעצען די פּראָדוקטען פֿון די חברות; 7. ביליגער קרעדיט, חברות אויף צוצושטעלען מאַטעריאַל און אינסטרומענטען.

ד ר. ר אַ ז ע נ ה ע ק פֿון גאַליציען ערקלערט די וויכטיגקייט פֿון אייניגע אָנגערופֿענע פּונקטען און ווייזט אויף די נייטהיגקייט פֿון ביליגען קרעדיט פֿאַר די האַנדווערקער און קליינע סוחרים. ער ווייזט אויך אויף ווי צו אָרגאַניזירען די ווירטשאַפֿטליכע אַרבייט און ווי צו שטעלען די שותּפֿות־חברות אויף אַ ציוניסטישען יסוד.

ד ר. ק אַ צ ע נ עֶ ל ס אָ ן טרעט אויך אַרויס פֿאַר די וויכטיגקייט פֿון ביליגען קרעדיט.

עס מעלדען זיך נאָך אייניגע צום וואָרט, מען זעהט אָבער גלייך אַרויס די אונניצליכקייט און די ניט וויכטיגקייט פֿון די דעבאַטען און עס ווערט אָנגענומען דער אַנטראַג אויסצוקלויבען אַ ווירטשאַפֿטליכע קאָמיסיאָן, וועלכע דאַרף צו דעם קומענדיגען קאָנגרעס צושטעלען איין אויסגעאַרבעטעטען פּלאַן פֿון דער ווירטשאַפֿטליכער אַרבייט.

מיט דערזעלבער גיכקייט, וואָס איז בעהאַנדעלט די ווירטשאַפֿטליכע פֿראַגע, ווערען שוין איצט בעהאַנדעלט אַלע אַנדערע פֿראַגען און מען געהט איבער פֿון איין פּונקט צו דעם אַנדערען.

די באַנק־פֿראַגע.

ה. פּראָפֿעסאָר בעלקאָווסקי רעדט פֿון דער וויכטיגקייט פֿון דער יודישער באַנק, ווייזט אויף דעם אונטערשיד צווישען איהר און אַנדערע בּיינק, רעדט פֿון די שוועריגקייטען, וועלכע דער קאָמיטעט האָט געהאַט ביים גרינדען פֿון אַ באַנק, וואָס האָט אַקציאָנערען איבער דער גאַנצער וועלט. די צאָהל פֿון די אַקציאָנערען איז אַנ'ערך פֿון 120,000, אַזאַ צאָהל האָט נאָך קיין באַנק אין דער וועלט ניט ערדרייכט. געצייכענט זענען שוין 317,000 אַקציעס, און די באַנק וואָלט שוין געקענט געעפֿענט ווערען, ווען די אַקציאָנערען וואָלטען געהאַט איינגעצאָהלט אַלע ראַטעס.

נאָך אייניגע קורצע דעבאַטען איז אָנגענומען געוואָרען, אויף דעם איצטיגען קאָנגרעס זיך מיט דער פֿערענדערונג פֿון די תּקנות פֿון באַנק ניט צו פֿערנעהמען, ווייל כּל־זמן די באַנק איז נאָך ניט געעפֿענט איז ניט פּראַקטיש צו אָפּט זיי צו פֿערענדערען.

עס איז נור אויסגעדריקט געוואָרען דער וואונש פֿון קאָנגרעס אַז די תּקנות זאָלען אומגעענדערט ווערען אין דעם זין, דאָס די גרינדעראַקציעס זאָלען זיך געפֿינען נור אין אויפֿזיכטסראַטה און זיי זאָלען אויפֿ'ן גאַנצען לעבען מעהר קיינמאָל ניט פֿערטהיילט ווערען. עס איז אויך איבערגעגעבען געוואָרען אַ קאָמיסיאָן צוצושטעלען צום קומענדיגען קאָנגרעס דעם פּלאַן פֿון אַלע פֿערענדערונגען, וואָס דאַרפֿען געמאַכט ווערען אין די תּקנות פֿון באַנק.

די קאָלאָניזאַציאָנס־פֿראַגע.

ביי דעם פּונקט איז נור געווען איין פֿראַגע, וועלכע האָט אַלעמען שטאַרק אינטערעסירט, און דאָס איז געווען די פֿראַגע וועגען די יודישע אַרבייטער אין ארץ־ישראל. אין די צייטונגען איז שוין פֿיעל גערעדט געוואָרען איבער דעם טרויעריגען פֿאַקט, דאָס די יודישע אַרבייטער, וועלכע זענען שוין פֿיעל יאָהרען אין ארץ־ישראל, וועלכע האָבען אויפֿגעבויט קאָלאָניעס פֿאַר אַנדערע און וועלכע האָבען ליעב געקראָגען דאָס לאַנד און ערדאַרבייט, מוזען איצט אויסוואַנדערען אין אַנדערע לענדער, ווייל זיי האָבען מעהר קיין אַרבייט ניט אין פּאַלעסטינא. דער קאָנגרעס האָט ניט געקענט בלייבען גלייכגילטיג צו דעם לעבען פֿון 400 יודישע אַרבייטער, וואָס זענען שוין אין ארץ־ישראל; לאָזענדיג זיי אַרויספֿאָהרען, פֿערלירען מיר מיט אַ מאָל אַ וויכטיגע קראַפֿט, וועלכע איז מיט פֿיעל שוועריגקייטען ערדרייכט געוואָרען, און יעדער ציוניסט דאַרף אויף זיך אַליין אַרויפֿוואַרפֿען די שולד פֿאַר יעדען איינצעלנעם אַרבייטער וואָס פֿאָהרט אַרויס פֿון ארץ־ישראל.

פֿאַר די הילף פֿון די אַרבייטער איז ענערגיש אַרויסגעטרעטען ד ר. י פֿ ה. דער פֿריהעריגער פֿערטרעטער פֿון אָדעסער קאָמיטעט אין ארץ־ישראל, זיין אַנטראַג איז אונטערשטיצט געוואָרען פֿון די הערהן שפּ"ר און שענקין.

די שוועריגקייט פֿון דער פֿראַגע איז נור געלעגען אין דעם ווי צו העלפֿען. די באַנק איז נאָך ניט געעפֿענט און דער אַקציאָנס־קאָמיטעט האָט די מיטלען ניט זיך צו נעהמען פֿאַר פּראַקטישע קאָלאָניזאַציאָן. אין דער קאָמיסיאָן זענען געווען פֿיעל פּראָיעקטען, אָבער פֿיעל פֿון זיי האָט מען ניט געקענט האָפֿען. דער וויכטיגסטער פּראָיעקט איז געווען פֿון דר. טשלענאָוו. ער לעגט פֿאָר אַז גלייך ווי די באַנק וועט געעפֿענט ווערען—און דאָס קען ניט מעהר געדויערן ווי אַנ'ערך פֿון אַ האַלב יאָהר—זאָל זי בעשטימען פֿאַר די יודישע אַרבייטער איין סומע פֿון 100,000 פֿראַנק און זאָל אַריינטרעטען אין פֿערבינדונג מיט די אַנדערע קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפֿטען אום צוזאַמען צו גרינדען קאָלאָניעס פֿאַר די אַרבייטער אין ארץ־ישראל. מען קען זיכער זיין, אַז ווען די באַנק וועט אָבגעבען אויף דעם צוועק אַ געוויסע סומע, וועלען אויך צו דער אַרבייט צושטעהן די אַנדערע געזעלשאַפֿטען און די לאַגע פֿון די אַרבייטער וועט קענען אַוועקגעשטעלט ווערען אויף אַ פֿעסטען יסוד. דר. טשלענאָווס פּראָיעקט קריגט נאָך מעהר שטאַרקייט דורך דעם, וואָס אַלע מיטגלידער פֿון אַקציאָנסקאָמיטעט און די דירעקטאָרען פֿון דער באַנק זענען אויך מסכּים מיט איהם.

ד ר. ג אַ ס ט ע ר איז מודיע אַז די קאָלאָניזאַציאָנס־קאָמיסיאָן האָט זיך מיה געגעבען צו פֿעראייניגען אַלע קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפֿטען, זיי זאָלען אַלע אַרבייטען אין הסכּם איינע מיט די אַנדערע און נאָך איין פּלאַן, און אַז די מיה פֿון דער קאָמיסיאָן איז ניט געווען אומזיסט. ער האָפֿט, דאָס אויף דעם קומענדיגען קאָנגרעס וועט ער וועגען דעם קענען מעהר וויכטיגעס דערצעהלען.

וועגען דער אַרבייטער־פֿראַגע ווערט פֿאָרגעשלאָגען, דאָס דער אַקציאָנסקאָמיטעט זאָל אַריינטרעטען אין פֿערבינדונג מיט די קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפֿטען און זאָל צוזאַמען מיט זיי זיך בעמיהען צו העלפֿען די אַרבייטער אין ארץ־ישראל.

דער דאָזיגער אַנטראַג ווערט אַלס וואונש פֿון קאָנגרעס איבערגעגעבען דעם אַקציאָנסקאָמיטעט צוזאַמען מיט אַלע פּראָיעקטען פֿון דער קאָלאָניזאַציאָנס־קאָמיסיאָן.

די רומענישע פֿראַגע.

אָהן דעבאַטען ווערט אָנגענומען דער אַנטראַג, אַלס וואונש פֿון קאָנגרעס, אַז דער אַקציאָנסקאָמיטעט זאָל זיך בעמיהען צו שאַפֿען אַ בעזונדער פֿאָנד אויף העלפֿען יודען אין צייטען פֿון גרויסע אומגליקען, ווי ביי דער איצטיגער רומענישער עמיגראַציאָן. צו דעם צוועק ווערט איבערגעגעבען דעם אַקציאָנסקאָמיטעט זיך צו ווענדען מיט צירקולאַרען צו אַלע ציוניסטישע חברות, צו קלויבען געלד פֿאַר דעם הילפֿספֿאָנד.

די אגיטאציאָן.

אין נאָמען פֿון דער קאָמיסיאָן ווערען פֿאָרגעלייגט פֿערשידענע מיטלען, וועלכע זי געפֿינט פֿאַר נייטהיג אום צו שטאַרקען די ציוניס־טישע אגיטאציאָן. די וויכטיגסטע פֿון זיי זענען פֿאָלגענדע: בעשטימען אַ פּרעמיע פֿאַר ציוניסטישע טהעאטערשטיק, שטיצען די פֿראַנצויזישע ציוניסטישע צייטונג „ל'עקאָ סיאָניסט", גרינדען אַ ציוניסטישעס בלאַט אין שפּאַניאליש פֿאַר די ספּרדישע יודען, די באַנק זאָל גרינדען איין טעגליכעס ציוניסטישעס בלאַט אין דער דייטשער שפּראַך, פֿערברייטען בראָשיורען, מיט בעשרייבונגען פֿון ארץ־ישראל, אויסשטעלונגען פֿון די ארץ־ישראל'דיגע פּראָדוקטען אז"וו.

איבער די אַלע פּראָיעקטען ווערען קיין ויכוחים ניט געפֿיהרט נאָר זיי ווערען איבערגעגעבען דעם אַקציאָנסקאָמיטעט.

מיט דעם האָט זיך אויסגעלאָזט די בעהאַנדלונג פֿון אַלע אויפֿ־געשטעלטע פֿראַגען. פֿיעל האָט מען היינטיגען טאָג אויפֿגעטהון, אַלע פֿראַגען, וועלכע האָבען געדאַרפֿט בעהאַנדעלט ווערען אין משך פֿון עטליכע טעג, זענען בעשלאָסען געוואָרען אין עטליכע שעה. היינט זענען שוין ניט געווען קיין פּוסטע פֿראַגען, היינט האָט מען שוין גע־רעדט צו דער זאַך. דער אייזערנער ווילען פֿון פּרעזידענטען האָט גע־פֿיהרט דעם קאָנגרעס און איהם ניט געלאָזט זיך אָבוועגדען אויף קיין איינציגע מינוט אָן אַ זייט פֿון די געשטעלטע פֿראַגען. מען דאַרף אָבער נור בעדויערען, דאָס די צו גיכע און איילינע אַרבייט האָט ניט געלאָזען אויף קיין פּונקט זיך אָבשטעלען אום איהם בעסער אויסצואַרבייטען.

די אַרבייט איז געענדיגט. מען קומט צו די וואהלען. יעדעס לאַנד האָט שוין פֿריהער בעזונדער אויסגעקליבען די מיטגלידער פֿון אַקציאָנסקאָמיטעט. איצט ווערען די נעמען פֿאָרגעלייענט און בע־שטעטיגט פֿון קאָנגרעס.

אין דעם ווינער אַקציאָנסקאָמיטעט זענען אויסגעקליבען גע־וואָרען דיזעלביגע 5 מיטגלידער ווי פֿריהער: דר. הערצל, דר. שנירער דר. לעאָפּאָלד כהן, ארכיטעקט אָסקאר מארמאָרעק, דר. ע. קאָקעש.

די נעמען ווערען אויסגעהערט מיט פֿיעל אַפּלאַדיסמענטען.

אין עסטרייך: פּיוועל (ברין), וויס (גראַטץ), דר. קאָהן (פּראַג).

אין גאַליציען: דר. ראָזענהעק, דר. שור און ליפּשיץ. אין בוקאָווינא: דר. עבנער.

פֿאַר דייטשלאַנד: דר. באָדענהיימער און דר. רילף.

פֿאַר רוסלאַנד: דר. כהן־בערנשטיין, ה. יאסינאָווסקי דר. מאַנדעלשטאַם, דר. בענדערסקי (פֿון בענדער), אינשענער אוסישקין אינזשענער טעמקין, הרב ראבינאָוויטש פֿון סאפּאָטקין, הערר ראָזענבוים פֿון מינסק, דר. ברוק, דר. יעלסקי.

פֿאַר רומעניען: פּינעלעס, מאַסקאָוויטש און לאַנדוי.

פֿאַר סערביען: אַלקאַליי.

פֿאַר בולגאַריען: ה. הערבסט.

פֿאַר פֿראַנקרייך: דר. אַלעקסאַנדער מאַרמאָרעק.

פֿאַר שווייץ: וויל.

פֿאַר איטאַליען: ראַבינער ראַווענגא.

פֿאַר האָלאַנד: ראַבינער דינער פֿון אַמסטערדאַם.

פֿאַר בעלגיען: ה. טאַלקאָווסקי.

פֿאַר אַמעריקא: ראַבינער וויס, ראַבינער שעפֿער, פּראָפֿעסאָר גאָטהייל, ראַבינער פּערייראַ דע מענדעס, ראַבינער פּרוזענטהייל.

פֿאַר קאַנאַדאַ: דע סוֹלאַ.

פֿאַר צפון אַפֿריקא: וואַלענט פֿון קאָנסטאַנטינע.

פֿאַר דרום־אַפֿריקא: דר. הערץ און אינזשענער קעסלער.

די אַפּלאַדיסמענטען הערען זיך אויף, עס ווערט שטיל. דר. הערצל הויבט זיך פֿון זיין אָרט צו האַלטען זיין שלוסוואָרט. די גאַלעריען זענען געווען פֿול, מען איז געשטאַנען איינע אויף די אַנדערע, און די אויגען פֿון עטליכע טויזענד מענשען זענען געווען געריכטעט אויף דעם פּרעזידענטען פֿון אזא זעלטענעם קאָנגרעס און פֿון אזא זעלטענער אָרגאַניזאַציאָן.

מיט אַ שטילער שטימע, אין וועלכער עס הערען זיך טרויעריגע טענער, האָט ער געזאָגט: די צייט פֿון אונזערע דעבאַטען איז געענדיגט. איצט קומט אָן די צייט פֿון אַרבייט. זאָל דאָס קומענדיגע יאָהר ניט ערגער זיין ווי דאָס היינטיגע. פֿון אַ פֿאָלקספֿערטרעטונג קען מען ניט פֿערלאַנגען, דאָס זי זאָל יעדעס יאָהר נייעס אויפֿטהון, אָבער זי מוז תמיד שטעהען אין פֿערבינדונג און אין הסכם מיט די אינטערעסען פֿון פֿאָלק. פֿון אונזער קאָנגרעס קענען מיר דאָס געוויס זאָגען. איצט גע־העָן מיר ווידער פֿונאַנדער און צוויִען זיך איבער דער גאַנצער וועלט. מיר געהען פֿון דאַנעט אַוועק מיט דער בעגייסטערונג צו אַרבייטען, צו אַרבייטען פֿאַר אונזער לאַנד. דער 4־טער ציוניסטען־קאָנגרעס איז געשלאָסען!

אַלע זענען געשטאַנען ביי הערצל'ס ווערטער, און אַ שטורם פֿון אַפּלאַדיסמענטען האָט אויסגעבראָכען. איבעריגענס זאָל אַז ער האָט געענדיגט. מען האָט געוואָרפֿען די היט אין דער הויך און עטליכע מינוטען נאָך אַנאַנד האָט מען געשריען הורראה!

אַ טהייל דעלעגאַטען האָבען אָנגעהויבען זינגען: עוד לא אבדה תקותנו. די בעגייסטערונג האָט ניט געפֿונען קיין אויסוועג. שווער איז געווען זיך צו שיידען מיט דעם זאַל, אין וועלכען מען האָט פֿערבראַכט 4 טעג אין דעבאַטען איבער דאָס יודישע פֿאָלק און זיין צוקונפֿט. 4 טעג האָט מען געלעבט אין איין אַנדער וועלט, אין אַ וועלט פֿון האָפֿענונגען אויף אַ נייעס גליקליכעס לעבען. 4 טעג זענען מיר, די יודען פֿון פֿערשידענע לענדער, געווען אין איינעם; איצט געהען מיר זיך פֿונאַנדער און קעהרען זיך אום צוריק צו דעם לעבען פֿון שווערער אַרבייט, פֿון דעם ביטערען היינט. י. ל. *)

די רעדע פֿון פּראָפֿ. מ. מאַנדעלשטאַם

איבער די הויבונג פֿון דער קערפּערליכער קראַפֿט ביי יודען.

אַז איך קום אָצונד צו רעדען וועגען דער הויבונג פֿון דער קערפּערליכער קראַפֿט ביי יודען, איז מיין גאַנצע כּוונה נור די גהעטא־יודען, די יודען פֿון רוסלאַנד, רומעניען און גאַליציען וועלכע זענען דריי פֿיערטעל פֿון אַלע יודען אין איינעם. ווייל איך האָף צו דערווייזען אַז די שרעקליך שוואַכע קערפּערליכע קראַפֿט פֿון די גהעטא־יודען קומט נור אַרויס פֿון דער שרעקליכער עקאָנאָמישער לאַגע, האָב איך דאָך ניט נייטהיג אין זינען צו האָבען די יודען פֿון מערב אייראָפּא, וועלכע לעבען דאָך עקאָנאָמיש ניט ערגער פֿון זייערע קריסטליכע שכנים און דאַרפֿען דערום ניט האָבען קיין בעזונדערע בעשפּרעכונג.

איך בין גאַנץ גליקליך, וואָס איך קען דעם דאָזיגען וויכטיגען ווי אויך טרויריגען אומשטאַנד בעהאַנדלען אין דעם פֿיינעם לאָנדאָן, אין דעם האַרצען פֿון ענגלאַנד, אַ פֿאָלק ווי די ענגלענדער, וועלכעס איז שוין אַזוי פֿריה געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז נור אין אַ געזונ־דען גוף קען זיך האַלטען אַ געזונדע נשמה און וואָס זאָרגט דעריבער מיט זעלטענער געטרייִשאַפֿט צו דער איבערצייגונג, אַז דער גייסט מיט דעם קערפּער זאָלען זיך אין גלייכער מאָס ענטוויקלען, דיזעס פֿאָלק וועט געוויס אויך אָצונד, ווי שוין פֿיעל מאָל פֿריהער, פֿערשטעהען און מאָראַליש אונטערשטיצען דאָס פֿאָלק, וועלכעס איז אונטער דעם דרוק פֿון דעם שווערען לעבען קערפּערליך אין גאַנצען אומגעקומען און וואָס עס איז ביי איהם מעהר ניט געבליבען ווי אַ ריהרעוודיגער מת, איינגע־הילט אין הויט און אין ביינער, וועלכעס אַרבייט אָהן מידיגקייט אויס־צוקלעהרען די מיטעל, דורך וועלכע עס זאָל זיך קענען דערהאַלטען.

עס פֿערשטעהט זיך אַליין, אַז איך קען ניט רעדען וועגען דער פֿערבעסערונג פֿון די קערפּערליכע קרעפֿטען ביי די גהעטא־יודען איידער

---

*) די ערעפֿנונגס רעדע פֿון דר. הערצל און די רעדע פֿון דר. נאָרדוי זענען איבערזעטצט פֿון מ. ק. די רעדע פֿון פּראָפֿ. מאַנדעלשטאַם איז איבערזעטצט פֿון מ. ב.

איך האָב נאָך בעקאַנט די האָכפערעהרטע פערזאַמלונג מיט דער סביבה אין וועלכער דיזע אומגליקליכע לעבען. פון דיזער סביבה וועט זיך זיכער שווער קענען אַ בילד פאָרשטעלען דער, וועלכער האָט ניט אַליין געלעבט אונטער די גהעטאָ־יודען אָדער וועניגסטענס זיי ניט האָטש אָבערפלעכליך אָנגעקוקט. פון דעסטוועגען וויל איך די געעהרטע פערזאַמלונג בעטען זיך אויף איין אויגענבליק אַריבערטראָגען מיט דער מחשבה אינ׳ם יודישען קוואַרטעל פונ׳ם איסט־ענד, זיך איבערצוטראָגען למשל אינ׳ם ווייטשעפעל מיט זיינע פערשטיקטע שמוציגע אונטערגעסליך, מיט זיין אָרימקייט און פערוויסטקייט, און זיך דערנאָך דעם יודישען קוואַרטעל הונדערט טויזענד מאָל פערגרעסערט פאָרשטעלען אויף אַ שטרעקע פון אַ ערך 20 טויזענד קוואַדראַט־מייל, גלייך ווי צום איסט־ענד אָהן אַ ענדע מיט אַ 6־7 מיליאָן איינוואָהנער, און דענסטמאָלט ע־שט וועט די פערעהרטע פערזאַמלונג האָבען נור אַ בלאַסעם בילד פון דעם וואָס מען רופט מזרח־גהעטאָ.

מיינע ווערטער קענען עמיצען אַלס אַ גוזמא זיך אויסווייזען. יענעם וועט קשה זיין ווייל אַ שטרעקע פון 20 טויזענד קוואַדראַט מיילען איז באמת גענוג ניט נור פאַר 7 מיליאָנען מענשען, נאָר אויך פאַר דריי מאָל אַזוי פיעל זיך רייך צו דערנעהרען און נאָך גענוג פרישען לופט צו האָבען. דאָס וואָלט טאַקע ריכטיג געווען, ווען די יודען זאָלען ניט זיין פערשפאַרט בלויז אין די שטעדט און אין די שטעדטליך און ווען מע זאָל זיי ניט געווען פערוועהרען — מיט איינצעלנע אויסנאַהמען — זיך אויף פרייעם לאַנד צו בעזעצען. אַלע וועלכע האָבען אַ מאָל געלעבט אין די דערפער און האָבען געקענט געניסען אַלע פאָרטהיילע פאַר דעם מענשענס געזונד, וואָס מע קען האָבען פון וואַלד, פעלד און גרינעס גראָז, האָט מען פון דאָרט פערטריבען און אַריינגעיאָגט אין די שטעדט און שטעדטליך וואו זיי זענען אַלע אין אַזא ענגען ניט־געזונדען אָרט צוזאַמען־געפרעסט, אַז זיי געפינען זיך אין דער לאַגע פון יענער פערבלאָנדזעטער בעשעפעניש אין אַ וויסטען פעלד, "וועלכע דער בייזער גייסט דרעהט אַרום אין אַ וויסטעניש, בעת אַרום און אַרום איז דאָ פרישע זאַפטיגע פאַשע", עס צונעהמט פשוט דאָס האַרץ. אָט אַזוי איז די יודישע בעפעלקערונג פון דער גהעטאָ פון אַלע ערשטע בעדינגונגען צו׳ן אַ געזונדער ריכטיגער גוף׳ס־ענטוויקלונג בערויבט געוואָרען.

אַ געסט פון טויזענד ביז צוויי טויזענד, אָדער מעהר נפשות, געוועהנטליך אין אַ זייט פון דעם וועג, מיט געמיינע הייזליך אויסגעבויעט פון האָלץ־באַראַקען, וועלכע שטעהען גרייט יעדע מינוט איינצופאַלען אָדער דעם רויטען האָהן פאַר אַ קרבן צו געהען, מיט אַ הויף ביי יעדער שטיביל אין וועלכען עס איז דאָ גענוג פלאַץ פאַר אַ מיסט־גרוב, מיט גאַסען און געסליך ניט געברוקירטע, אין וועלכע עס שטעלען זיך אָב נאָך יעדען רעגען בלאָטעס און קאַלוזשעס, אין די קאַליזשעס טאַנצען אַרום האַלב נאַקעטע קינדער און וואַשען זיך דאָרט די פנים׳ער מיט דער בלאָטע, אָדער אַ פערבלאָנדזעטער חזיר פונ׳ם דאָרף ניט ווייט, קאַטשעט זיך מיט תענוג ווי אַ קאָמעדיאַנט פון איין קאַלוזשע אין דער אַנדערער; ענגע, פערשטיקטע, קליינע שטיבליך אָפט אָהן דעכער און אויף זייער אָרט אַ געמיש פון לעהם מיט בלאָטע, אין וועלכען עס זשומען מיקראָבען (קליינע ניפטיגע היה׳ליך וואָס מע זעהט זיי מיט׳ן אויג ניט) אין די מיליאָנען; אַ בית־המדרש וועלכער איז מעהר עהנליך צו׳ן אַ שטאַל איידער צו אַ גאָטעס־הויז; חדרים קליינע קעמערליך, אין וועלכע 10 ביז 15 כתות זיצען איינגעבויגען איבער די ספרים פון פריה־מאָרגען ביז שפעט ביי נאַכט, ביי אַ בעלייכטונג פון אַ גראָשענע ליכטיל אָדער פון 2 ביז 3 פענסטערליך וועלכע זענען אָפט פערשטעקט מיט אַ קישעלע אָדער פערקלעבט מיט פאַפיר אַנשטאָט די צובראָכענע שויבען; קליינע געוועלבליך איינע אויף דער אַנדערער אָנגעזעצט, ביי וועלכע עס זיצען די קרעמער אָדער קרעמערקעס אין היטץ און אין קעלט גאַנצע טעג אויף אַ הילצערנער באַנק אַרויסקוקענדיג אויף קונים און אַז עס בעוויזט זיך נור אַ פויער בעפאַלען זיי איהם אַלע ווי אַ סטאַיע הונגעריגע וועלף, אום איהם אַמאָל אפילו מיט געוואַלד אין קלייטיל אַריינצושלעפען; שוסטערשע און שניידערשע וואַרשטאַטען, וועלכע בעשטעהען פון איין איינציגען צימער, אין וועלכען עס געפינען זיך, חוץ דעם בעל־מלאכה מיט זיינע לעהר־יונגען, נאָך זיינקינדער אין די וויגעליך, וועלכע זענען אויפגעהאַנגען אין אַ חדר, און האַלב־דערוואַקסענע יונגליך און מיידליך שטופען זיך אַרום און פערטומלען דאָס צימער; צווישען די דאָזיגע האָלץ־באַראַקען שטעהען נור וואו ניט וואו געמויערטע הייזליך, אין וועלכע עס וואָהנען די פאַרנעהמסטע פונ׳ם שטעדטיל, דער "גביר" אָדער די פער־טעטער פון דער פאָליציע — דאָס איז אונגעפעהר דאָס בילד פון אַ גהעטאָ־שטעדטיל, וועלכע געפינען זיך ביי אונז ניט צופער־זינדיגען אָהן אַ צאָהל און וועלכע זענען ווי אייטערפרישטשעס אויף געזונדער הויט.

אין די גרעסערע יודישע צענטרען נאַטירליך זעהט עס בעסער אויס, ווייל די לעצטע זענען געמישט פון יודען און פון קריסטען; זיי הייסען ביי אונז "אויעזדני און גובערנסקי שטעדט", זיי זענען גוט איינגעריכטעט, זיי האָבען אין זייער שויס רעגירונגס־געבוידע, פיר געריכט און פאָליציי, גימנאַזיען פאַר יונגליך און פאַר מעדליך, האַנדווערקערשולען אָדער טעכנישע שולען, פאַבריקען און ז. וו. א. ז. וו. פון דעסטוועגען, האָטש די דאָזיגע שטעדט ווייזען שוין אויס אייראָפעאיש, האָטש עס געפינען זיך שוין דאָ יודען וואָס זענען געקומען צו רייכטהום און פערמעגליכקייט, האָטש זיי וואָהנען שוין אָפטמאָל אין אויפגעפוצטע שענע הייזער, פון דעסטוועגען איז דאָ אויך "דער דרויסען אַ ליגנער" און עס איז נור נייטהיג זיך מיט אונפאַרטייעשע געדאַנקען אַריין שטופען אין די בעהאַלטענע ווינקלען פון דעם מאַסען־עלענד, אום צו זעהן, אַז אויך דאָ איז אונטען גאַנץ שרעקליך, אַז אויך אין די גרעסערע שטעדט איז דער גרעסטער טהייל פון די יודישע איינוואָהנער פונקט אַזוי פעראָרעמט און דערשלאָגען ווי אין די קליינע שטעדטליך.

איך וועל אויך מיין אָרט בעסער לאָזען רעדען צוויי קרוין־עדות פון דער קריסטליכער וועלט, וועלכע האָבען אויסגעזעהען די גרעסערע שטעדט פון דער גהעטאָ. איינער איז דער בעקאַנטער סאָציאָלאָג אַנאַטאָל לעראָאַ באָליע פון פאַריז. ער זאָגט: "אונטער אַלע פעלקער פון דער רוסישער מדינה האָב איך ניט געזעהען קיין עלענדערע ווי דיזע אָרימע יודען וועלכע דרעהען זיך אַרום איבער די גאַסען מיט די לאַנגע קאַפאָטעס און מיט די הויכע שטיוועל. אָהן אַ אויפהער און אָהן רוה זוכענדיג עפּיס אַ׳ן אַרבייט. מע רעדט אצונד אַ סך פון אויפהעבען די אָרימע לייט און אויסבעסערען די סאָציאַלע לאַגע; איך מעג זאָגען אַז ביי אונז אין אייראָפאַ איז גאָר ניטאָ קיין אָרימערעס, ניט קיין מענש וואָס זאָל שווערער זיין טרוקען שטיקיל ברויט פערדיענען אַלס ניין צעהנטעל פון די רוסישע יודען.

און ווייטער שרייבט דער רוסישער סאָציאַל־עקאָנאָם, סובאָטין, וועלכער האָט זיך גוט צוגעקוקט צום גהעטאָ: „מע לעבט אויף די בוידעמער, וואו דורך די לעכער פונ׳ם דאַך טריפט אַריין דער רעגען, אין קעלער וואוהין עס קומט קיינמאָל ניט אַריין די שיין פון דער זון". אַזעלכע קעלער איז צום ביישפיל דאָ זעהר אַ סך אין ווילנאָ. און סובאָטין דערצעהלט: „אַז מיר זענען צום ערשטען מאָל צוגעגאַנגען צו אַזאַ וואָהנונג, איז אונז פריהער גאָר ניט איינגעפאַלען אין געדאַנק אַז דאָס איז אַ וואָהנונג, מיר האָבען פאַר אונז געזעהען אַ לאָך, האַלב פערדעקט מיט פערפוילטע ברעטער; אַרום אונז איז געלעגען אָנגעוואָרפען שאָלעכטץ פון גרינס, שמאַטעס, לוסקעס פון פיש און ז. וו. אין אָנהויב האָבען מיר געמיינט אַז דאָס איז אַ מיסט־גרוב, עס האָט זיך אָבער באַלד אַרויסגעוויזען אַז דאָס איז דער אַריינגאַנג צו דער וואָהנונג פון אינטעליגענטע בעשעפענישען. קיין אַנדער וועג צו דער וואָהנונג איז ניט פאַראַנען. מיר האָבען געמוזט אין צווייען איינגעבויגט אַראָבקריכען, הערביי זענען אונזער קליידער גאַנץ פערשמוציגט געוואָרען. אַז מיר זענען אַראָבגעשטיגען 18 טרעפ זענען מיר אַריין אין איין העהל פון 5 אַרשין די לייננ, 3 אַרשין די ברייט, זעהר קאַרג בעלייכטעט דאָרך אַ סטעליע־פענסטעריל וועלכעס דערלאַנגט ווי אַ קוימען ביז צום הויף־ברוק. נעבען דיזער בעגרעבעניש איז געווען נאָך אַ העהל פון 16 אַרשין אין קוואַדראַט וואו עס זענען געשטאַנען 3 האָלצערנע בעטען מיט ניט־צובשרייבענדיגע־קאַלדערעס בעדעקט. אַזאַ וואָהנונג דינגט אַ

יודענע פאר 50 רובעל אַ יאָהר און זי פֿון איהר זייט פֿערדינגט זי שוין אַנדערע 5 שְׁכֵנִים צו 10 רוב׳ אַ יאָהר יעדער. אין דעם כלומר׳שט ליכטיגערן צימער וואָהנען 2 קבצניכ[ות] מיט זייערע קינדער, וועלכע זענען געווען אין דער היים; איינע האָט געהאַט אַ געזונד רוויגעס קינד וועלכעס איז געווען איין שאַרפער נענענזאי׳ן צו דער וואָהנונג; אין דער 2־טער העלפט האָבען געוואָהנט 3 פאַמיליען פֿון 6 נְפָשׁוֹת בעשטעהענד; אויף איין בעט אַ טאָג־אַרבייטער מיט זיין פֿרוי, אויף דער אַנדערען אַ בעטלער מיט זיין פֿרוי און אויף דעם דריטען אַ קַבְּצָנ׳תע מיט איהר קינד."

כִּמְעַט דאָס אייגענע האָט ער געזעהען אין גראָדנאָ, בערדיטשוב און אין אַנדערע שטעדט. איך אַליין קען פֿון אייגענע בעטראַכטונגען נאָך טויזענדער אַזוינע בילדער אָבמאָהלען, פֿון עלענד, פֿון אָרימקייט אָהן אַ גְבוּל. נאָר איך וויל ניט צו פֿיעל פֿערא־מצרען די היינטיגע פֿערזאַמלונג. אַז אינ׳ם גהעטאָ איז אויך דאָ קאָמפּאָרט, אַפִּילוּ לוקסוס דאָס פֿערשטעהט זיך פֿון זיך אַליין. נאָר פּינקט אַזוי איז אויך זעלבסטפֿערשטענדליך אַז דער רוֹב פֿון די יודישע וואָהנונגען זענען גראַדע אַזוי אַז זיי גראָבען אונטער די געזונדהייט פֿון די קרעפֿטיגסטע מענישען.

אום בעסער צו פֿערשטעהן דאָס לעבען אין גהעטאָ, מוז מען בעטראַכטען פֿון וואָנען אונזערע ברידער בעקומען זייערע לעבענסמיטעל.

אַחוּץ איינינע מיליאָנערען, פֿונ׳ם גליק געליעבטע, וועלכע מע קען אומעטום געפֿינען, אַחוּץ עטליכע גרויסע פֿאַבריקאַנטען, נעמליך צוקער־ און טוך־פֿאַבריקאַנטען, וועלכע מע קען אויף די פֿינגער אויסצעהלען און וועלכענס רייכטהימער ווערט כָּלָה וְנֶאֱבַד ביי דער ערשטער געלד־קריזיס; אַחוּץ די קליינע צאָהל געבילדעטע, דאָקטורים, אַדוואָקאַטען, אינזשענערען — וועלכע האָבען פֿאַר 10—15 יאָהר געמאַכט אַ גוט לעבען און זאָגאַר צו עפּיס אַ פֿערמעגען געקומען, וועלכע זענען אָבער יעצט דורך די בעזונדערע געזעצען פֿון יעדער קאַריערע אָבגעשניטען און זינקען פאמעליך אַלע מאָל ווייטער ביז צו דער מדרגה פֿון אינטעליגענטע קַבְּצָנִים; אַחוּץ דער ניט גרויסער צאָהל פֿון מיטעלע סוֹחֲרִים, ביי וועלכע דאָס געשעפֿטס־ראָד ווערד מייסטענס מיט געבאָרגטען בוימעל געטריבען און בלייבען דעריבער תיכף שטעהען ווי באַלד מע ציהט איהם אָב דעם קרעדיט; אַחוּץ, ענדליך, די 10—12 טויזענד קאָלאָניסטען, ערדאַרבייטער (מיט פֿרויען און קינדער) אין חערסאָנער און יעקאַטערינאָסלאַווער גובערניעס, בעשטעהט דער איבריגער ערדריקענדער רוב פֿון די גהעטאָ־יודען אויס קליינע קרעמער, ביי וועלכע די גאַנצע קראָם בעטרעפֿט קוים אַזוי פֿיעל ווי פֿיעל זיי מוזען שטייער בעצאָהלען, אויס בעלי־מלאכות פֿון וועלכע די צאָהל איז זעהר גרויס, נאָך סטאַטיסטישע דאַטען, וועלכע זענען נאָך ניט גאַנץ ריכטיג, געפֿינען זיך יודישע בעלי־מלאכות איבער 400 טויזענד (ווייבער און קינדער ניט גערעכענט) אויס טאָג־אַרבייטער, איבער די צאָהל פֿון וועלכע עס פֿעהלט סטאַטיסטישע דאַטען אום זי פּינקטליך צו בעשטימען, אבער גרויס איז זי געוויס; טאָג־אַרבייטער וועלכע געהען אין דער פֿריה אַרויס זוכען פֿערדינסט ניט וויסענדיג אויב זיי וועלען אויף דער גאַס האבען צו ברענגען זייער דאַרבענדער פֿאַמיליע די פּאָר גראָשען אוף ברויט צו קויפען; אויס פֿאַבריקס־אַרבייטער (אין רוססלאַנד נערך 70 טויזענד) וועלכע אַרבייטען 12—14 שעה אין מעתלעת פֿאַר אַ שפּאָט־לוין פֿון 40—50 קאָפּ׳ אַ טאָג און ענדליך, אויס — בעטלער.

מען איז זיך שטאַרק טוֹעֶה ווען מען מיינט אַז יודען האבען פֿיינד צו אַרבייטען. ס׳איז גאר נישט פֿאַראַן אַזאַ שווערע אדער נידריגע מְלָאכָה, פֿון דאַך־דעקען ביז קאנאַל־רייניגען, וואס דער יוד זאָל זיך מיט איהר נישט פֿערנעהמען; אין דער ליטאַ זענען כמעט נור יודען בעלי־מלאכות; סטאָלער, בלעכער, שמידען, שוסטער, שניידער, טרעגער, מוליארעס, אַז״וו. דער טעות קומט ארויס דערפֿון וואס ס׳איז דאָ צו פֿיעל בעלי מלאכות און פּועלים, מעהר ווי ס׳איז פֿאַראַן אַרבייט, אַזוי אַז דער בעל־מלאכה האט וואס אמאָל ווייניגער צו טהון און ער זינקט אַראָב צו דער מדרגה פֿון קבצנים, ער ווערט פּשוט אַ בעטלער. אין פֿאַבריקען, וואו מען בעדאַרף קערפּערליכע קראַפֿט און אויסדויער, נעהמט מען אַ יודען נישט אויף, ווייל איהם פֿעהלט די נייטהיגע מוסקעל־קראַפֿט; אַחוּץ דעם קומט נאָך דער שבת אין וועלכען דער יוד אַרבייט ניט, און איבערהויפּט ווערט אַ יוד ביי אַ קריסטען נישט אויפֿגענומען.

עס איז נישט מיין זאַך אויסצורעכענען איינציגע פּרטים אין דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער לאַגע פֿון די גהעטאָ־יודען. איך קען נור זאָגען, אַז בסך הכל זענען די יודען פֿון גהעטאָ — אַ פֿאָלק פֿון הונגערליידענדע מענישען. און אָט דאָס מענישען־מאַטעריאַל, די דאָזיגע אומגליקליכע בעדאַרף מען קערפּערליך הויבען און שטערקען.

דעם איינפֿלוס וואס דאָס לעבען אין גהעטאָ — אַ לעבען וועלכעס געהט איבער בירושה פֿון איין דוֹר צום אַנדערן זייט הונדערטער יאָהרען — האָט אויף די קערפּערליכע ענטוויקלונג, קען מען נאָך דעם אויבען געשילדערטען לייכט פֿערשטעהן.

די דאָזיגע קערפּערליכע נויטה הויבט זיך אָן מיט 5־6 יאָהר, ווען די יונגליך קומען אין „חדר” וואו דער מלמד געוועלטיגט נאָך זיין אייגענעם רָצוֹן; די ענגע שמוציגע שטוב אָהן אַביסיל ריינע לופֿט, די שלעכטע בעלייכטונג, דאָס פֿעהלען פֿון אייגענע היגיענישע שולבענק און דעריבער דאָס איינבויגען פֿון קערפּער, דאָס קרומע האַלטען פֿון קאָפּ ביים שרייבען און לעזען; פֿון דער אַנדער זייט דאָס לערנען מעהר צייט ווי עס אַרבעט דער ערוואַקסענער געזונדער אַרבייטער — געוועהנליך פֿון 9 אַזייגער אין דער פֿריה ביז 9 ביי נאַכט, מיט אַ אויסרוה פֿון קוים 1 שעה. דאָס אַלסדינג וואָלט שוין גענוג געווען דעם צאַרטען קינדליכען קערפּער צו ברעכען. דערצו קומט נאָך דאָס לערנען אַליין, וועלכעס איז איבערגעגעבען אויסגעהונגערט׳ע און אונוויסענד׳ע מענישען, דאָס לערנען אָהן אַ שום פּלאַן. דאָס איינ־חַזֶר׳ן פֿון חוּמַש אין לשון־קדוש אָהן ערקלערונג פֿון דקדוק און דעם זין פֿון די ווערטער וועלכע דער לעהרער אַליין קען זיי אָפֿטמאָל נישט, דאָס אַליין איז גענוג דאָס יונגע מוֹחַ׳ל צו אַנצושטרענגען איבער זיינע כחות. רעכענט מען נאָך דערצו די נאַרישע און אָפֿטמאָל אכזר׳ישע אַרט פֿון שטראָפֿען די קינדער, וועלכע ווילען אָדער קע׳ען נישט אַזוי גיך מַשִׂיג זיין דאָס געלערענטע, אַזוי קען מען לייכט פֿערשטעהען דעם טרויריגען סוֹף וואָס דערפֿון קומט אַרויס.

ביי 10־11 יאָהרען הויבט זיך פֿאַר דעם יונגיל ערשט רעכט אָן דאס מוטשען דעם מח מיט דער גמרא, דעם ריעזענווערק, וועלכעס האָט אין זיך אין אמת׳ן אַ רייכען אוצר פֿון זיטליכער קולטור און פּראַקטישער לעבענס־חכמה, אָבער פֿאַר יונגע קינדער איז דאָס פֿונדעסטוועגען שווער צו בעגרייפֿען און פֿאַר זייער מח זעהר אַנשטרענגענד. דאָס האָבען שוין לאַנג די תנאים זעהר גוט פֿערשטאַנען און האָבען אין „פּרק” אָנגעזאָגט: „פֿון 10־15 יאָהר זאָל מען נור משנה לערנען”. איך מיין אפילו, אַז ביי דעם גמרא־לערנען ווערט נאָך דער הויפּטפֿעהלער בעגאַנגען, וואָס מען גיט נישט איבער דעם יונגען מח דעם תוֹך, דעם וויכטיגען אינהאַלט, נאָר די אויסערע פֿאָרם מיט די פֿערקרומטע פּשט׳ליך, אַז די יונגע לייט ווערען דורך דעם „פּלפּול־של־הבל” ערצויגען צום פֿאַלשען דענקען און קרומע הסברות, געגען וועלכע עס זענען שוין לאַנג די גרעסטע גאונים אויפֿגעטרעטען און וועלכע מאַכען זיי אונפֿעהיג אין די עלטערע יאָהרען צו דענקען גלייך מיט דעם פּשוט׳ען שכל און אַליין אַזוי אויפֿצופֿאַסען אַזוי ווי עס איז אין ווירקליכקייט.

אָנגעלערנט זיך אויף אַזאַ אופן ביז 17־18 יאָהר, טרעט דער גלות־יוד אַרויס נישט פֿאַרטיג און צוגעגרייט צום פּראַקטישען לעבען, האָט התונה ווי גיך ס׳איז נור מעגליך און ס׳הויבט זיך אָן די ביטערע מלחמה פֿאַר׳ן טעגליכען שטיקיל ברויט. אין בעסטען פֿאַל, ווען ער האָט ביז דאַמאָלס אַ מלאכה געלערענט, האָט ער זי שלעכט אויסגעלערענט, ווייל זיין פֿאָטער אָדער מייסטער ביי וועלכע ער האָט זיך געלערענט, זענען נישט ווייניגער קאַליקעס ווי ער, דער תלמיד אַליין. האָבענדיג פֿאַר זיך אַ שטאַרקע קאָנקורענץ, ווייל ער איז אָנגעוויזען צו אַרבייטען נור פֿאַר די איינוואָהנער פֿון גהעטאָ, איז דער יודישער בעל מלאכה דער אומגליקליכסטער מענש אויף זיין ליעבען נאָמענ׳ס ערד, און דאָס ניפֿט פֿון נויטה און הונגער הויבט זעהר

פריה אָן אונטערצוגראָבען די געזונדהייט פון די אומגליקליכע. אַלס בעווייז וואָלט איך געקאָנט דערצעהלען פיעל פעלע פון מיין מעדיצינישער פראַקטיקע; שניידער, נייהטאָרינס, שוסטער, קומען יאָהרענלאַנג יעדע וואָך אין מיין אויגען־קליניק און לאָזען זיך בעסער אויסציהען זייערע פון כראָנישער אויגענקראַנקהייט פערקרומטע ווימפערן, איידער זיך לאָזען מאַכען איין מאָל איין אָפּעראַציע וועלכע וואָלט זיי בעפרייט פון דער קראַנקהייט אויף תמיד. די סבה דערפון איז נור דאָס, וואָס דיזע אומגליקליכע, ווען איך וואָלט זיי אפילו אומזיסט אריינגענומען אין שפּיטאַל, האָבען נישט אַ איבעריגע פרוטה, אום די פרויען און קינדער אין די 2־3 וואָכען, בשעת דער ערצטליכער בעהאַנדלונג, נישט צו לאָזען שטאַרבען פון הונגער. קראַנקענקאַסען, פיר אַרבייטער עקזיסטירען נישט אין גהעטאָ.

(ענדע קומט).

פאָליטישע איבערזיכט.

די מלחמה מיט חינאַ האָט זיך אַרויסגעשטעלט פיעל גרינגער ווי מען האָט פריהער גערעכענט. מען האָט געוואַרט אויף זעהר אַ בלוטיגען און שווערען צוזאַמענשטויס ביי פעקין. לאַנג האָט זיך דערום דער פעראייניגטער היל ניט געקענט בעשליסען אַרויסצוגעהן פון טיען־טזין; די גרויסע סכנה אָבער, אין וועלכער עס האָבען זיך געפונען די פרעמדע אונטערטהאַנען אין פעקין, האָבען דעם פעראייניגטען היל ווייטער ניט געלאָזט וואַרטען אויף הילף, און ער איז אַרויס געגען די חינעזישע הויפּטשטאָדט. עס האָט זיך גאַנץ אומגעריכט אַרויסגעשטעלט, אַז דער חינעזישער היל ביי פעקין איז נאָר ניט אַזוי גרויס ווי מען האָט גערעכנט, און אַז די גרויסע מאַסען פון פאָלק פערהאַלטען זיך רוהיג און נעהמען קיינען טהייל אין דער מלחמה געגען די פרעמדע. אין אייראָפּאַ האָט מען דאָס ניט געוואוסט און דערפאַר איז געקומען גאַנץ אומגעריכט די בשורה, דאָס נאָך אַ קורצע געשלעג איז פעקין איינגענומען געוואָרען. ביים געהמען פון שטאָדט האָבען זיך מעהר פון אַלעמען אויסגעצייכענט די רוסען און די יאַפּאַנער. די רוסען זענען די ערשטע אַריין אין שטאָדט. דערפאַר זענען אויך פון די רוסען און יאַפּאַנער געפאַלען מעהר ווי פון די אַנדערע נאַציאָנען. 14 שעה האָבען די רוסען באָמבאַרדירט די שטאָדט, ביז זיי האָבען דורכגעבראָכען דעם טויער פון מזרח־זייט, די ענגלענדער און אַמעריקאַנער איז שוין אויסגעקומען אַ גרינגערער טהייל פון דער אַרבייט, זיי זענען דערנאָך אַריין דורך איין אַנדער זייט אין פעקין. לאַנג האָט נאָך געדויערט דאָס געשלעג אין די גאַסען, ביז די מוטהיגערע חינעזער זענען ניט דערהרג׳עט געוואָרען און די איינגעשראָקענע צולאָפען געוואָרען.

די געזאַנדטע האָט מען געפונען אין גרויסער סכנה, זיי זענען צוזאַמען מיט די פרעמדע אונטערטהאַנען געווען איינגעשלאָסען אין אַ בעזונדער טהייל שטאָדט, צום גליק אָבער האָבען זיי זיך שוין פריהער געהאַט פערזאָרגט מיט האַרמאַטען, מיט פערשיעדענע אַנדערע געוועהר און מיט פראָוויאַנט. די לעצטע צייט פלעגען די חינעזער בעפאַלען אויף זיי אַליין עפטער, עסענוואַרג האָבען זיי שוין מעהר ניט געהאַט ווי אויף 2 טעג, און וואָלט דער היל ניט געקומען צו דער צייט, וואָלטען זיי אויסגעהרג׳עט געוואָרען אָדער אויסגעשטאָרבען פון הונגער. ביי די אויסלענדער פון פעקין זענען אויסגעהרגעט 61 מאַן און פיעל מענשען פערוואונדעט.

קיין רעגירונג האָט דער פעראייניגטער היל אין פעקין ניט געפונען. דער שוואַכער קייזער, זיין מוטער ־די קייזערינע, וואָס האַלט די לייצעס פון דער רעגירונג ביי זיך אין די הענד, די גאַנצע קייזערליכע פאַמיליע און די העכער געשטעלטע חינעזער זענען מיט 4 טעג פריהער אַרויס מיט היל פון פעקין און דערווײַלע איבערגעטראָגען זייער הויפּטשטאָדט ווייט אין מערב־זייט פון דער גרויסער חינעזישער מדינה.

דאָס הויפּטציעל, וואָס די פעראייניגטע מלוכות האָבען געהאַט – צו ראַטעווען זייערע געזאַנדטע און אונטערטהאַנען איז ערריכט געוואָרען. עס איז אויך שוין איינגענומען געוואָרען די הויפּטשטאָדט, מיט וואָס מען האָט געוואָלט אַרייניאָגען אין די חינעזער אַ שרעק פאַר אייראָפּאַ. וואָס זשע וועט איצט ווייטער זיין? אייראָפּאַ צוזאַמען מיט יאַפּאַן און אַמעריקא האָבען זיך געשטעלט נאָך איין אַנדער ציעל: צו פערזאָרגען אַז רציחות געגען די פרעמדע זאָלען ווייטער שוין מעהר ניט פאָרקומען, אַז דאָס לעבען און פערמעגען פון די אויסלענדער זאָלען געזיכערט ווערען. ווי פיהרט מען דאָס אָבער דורך? מיט וועמען מאַכט מען דאָס אָב? אין לאַנד הערשט אומעטום די גרעסטע אונאָרדנונג, דער היל טהוט וואָס ער וויל, פון די וויצעקעניגען, וואָס זענען געשטעלט איבער די איינצעלנע מדינות פון לאַנד, פיהרט איטליכער זיין אייגענע פּאָליטיק, אין קייזערליכען הויף זענען אינטריגעס, וואו איינער גראָבט זיך אונטער דעם אַנדערען. זאָלען די פעראייניגטע מלוכות אַוועקזעצען איין אַנדער מלך אויף דעם טראָן, וועלען זיי דערמיט אַרויסרופען בלוטיגע מלחמות און בונטען אויף יאָהרען לאַנג. זאָלען זיי אַליין פּראָבירען מאַכען אָרדענונגען אין חינאַ, וועט ענטשטעהן ניט קיין קלענערער בונט פון דעם חינעזישען פאָלק געגען די פרעמדע הערשאַפט, און עס וועט אויפוואַקסען ניט קיין קליינע געפאַהר דורך דעם געגענזייטיגען חשד, וואָס האָט איינע פון די בעפריינדעטע מלוכות צו דער אַנדערער. עס בלייבט דערום קיין אַנדער וועג ווי צו שטאַרקען דאָס איצטיגע קייזערליכע הויז, זיך צו בעוואָרענען פון איהם מיט רעכטע פאַר די אויסלענדער און איהם דערפאַר מיטצוהעלפען איינצושטילען די מרידה אין לאַנד.

אין דעם זינען ווערען געפיהרט די בעראַטהונגען צווישען די פעריינינגטע מלוכות, וועלכע זענען געקומען צו נאָך איין וויכטיגען בעשלוס: אַז די חינעזישע מלוכה וועט בלייבען אין גאַנצען, אַז קיין מלוכה זאָל קיין ערד פון איהר ניט צונעהמען. דער לעצטער פּונקט ווערט בעזאָנדערס שטאַרק אונטערשטיצט פון רוסלאַנד, וואָס וויל בשום אופן ניט צולאָזען אין חינאַ די פערשטאַרקונג פון אַנדערע פעלקער און וואָס וויל אויך ניט אויפהאָדעווען ביי איהרע גרענעצען אַ שטאַרקען און שטענדיגען שונא אין אַ פאָלק, מיט וועלכען מען האָט שטענדיג געלעבט אין שלום.

אַרויסטרעטענדיג פאַר די גאַנצקייט פון חינאַ, איז דאָך רוסלאַנד צו גלייכער צייט געצוואונגען צו נעהמען אין דער מלחמה מיט איהר אַ פיעל גרעסערען אַנטהייל ווי די איבריגע מלוכות, ווייל די אנהענגער פון גרויסען קולאַק האָבען צושטערט אין מאַנדשוריען די רוסישע אייזענבאַהנען, אָנגעפאַלען אויף די רוסישע אינזשענערען און אַרבייטער, אַריבער די רוסישע גרענעץ און באָמבאַרדירט רוסישע שטעדט. אַ גרויסען היל זאַמעלט דערום רוסלאַנד ביי דער חינעזישער גרענעץ, די רוסען זענען אויך אַריין אין מאַנדשוריען, און געקריינט מיט נצחון געהען זיי איצט פון איין שטאָדט אין די אַנדערע. איצט האָבען זיי איינגענומען די חינעזישע שטאָדט מערגען, וואו זיי האָבען געפונען פיעל געוועהר און פּראָוויאַנט.

וואָס וועלען די רוסען ווייטער טהון אין מאַנדשוריען און וואָס וועט ווייטער טהון דער פעריינינגטער היל פון פעקין, קען מען נאָך אַליין ניט וויסען. ווען די מלחמה האָט שוין איהר געפאַהר אין גאַנצען פערלאָרען, איז זי דאָך נאָך ניט געענדיגט. צו די 38,000 מאַן פון דעם פעראייניגטען היל, וואָס שטעהט שוין איצט אין חינאַ, קומט נאָך אַליין צו נייע הילף פון אַלע לענדער. דער דייטשער קייזער האַלט ווידער הייסע רעדען פאַר זיינע סאָלדאַטען, וועלכע ער שיקט קיין חינאַ. די קריטיק אין די צייטונגען האָבען ניט אויסגעלאָשען דעם פייער פון שנאה וואָס ברענט אין זיינע רעדען געגען חינאַ. ער איז איצט שטאָלץ מיט דעם מיליטערישען גייסט, וואָס הערשט אין זיין לאַנד, און מיט דעם כבוד, וועלכען ער האָט דורך זיין היל געקראָגען. און דער כבוד פאַר די דייטשע אַרמעע איז טאַקי גרויס גענוג, דאָס איין דייטשער גענעראַל, גראַף וואַלדערזעע, איז אויס־

געקליבען געוואָרען צום הויפּטפיהרער פון דעם פעראייניגטען היל אין חינא.

גראַף וואַלדערזעע געהערט צו די בעסטע דייטשע גענעראַלען. ער האָט זיך בעריהמט געמאַכט אין 1866־סטען יאָהר אין דער פּרייסיש־עסטרייכישער מלחמה און אין 1870־סטען יאָהר אין דער מלחמה מיט פראַנקרייך. איצט האָט איהם דער דייטשער קייזער געגעבען דעם טיטעל פעלדמאַרשאַל, דעם גרעסטען ראַנג וואָס אַ גענעראַל קען נור קריגען. די פראַנצויזישע צייטונגען זענען זעהר ניט צופרידען מיט זייער רעגירונג, וואָס זי האָט אויך געגעבען איהר הסכמה אַז פראַנצויזישע סאָלדאַטען זאָלען דאַרפען שטעהען אונטער אַ דייטשען גענעראַל, ווייל די פראַנצויזען קענען נאָך אַלץ דייטשלאַנד ניט פערגעסען די מפלה וואָס זיי האָבען געהאַט ביי סעדאַן.

אַלענפאַלס איז די הסכמה פון דער פראַנצויזישער רעגירונג צו שטעלען איהר היל אונטער אַ דייטשען גענעראַל אַ קלאָרער סימן, ווי די פריינדשאַפט צווישען פראַנקרייך און דייטשלאַנד הויבט אָן צו פאַלען, וואָס איז געוויס זעהר וויכטיג פאַר דעם שלום אין איראָפּא. דייטשלאַנד אָבער אַלס דער צד, וועלכער האָט אָנגעטהון פראַנקרייך אַזוינע טיעפע וואונדען, דאַרף נאָכגיביגער זיין ווי איצט און זיך מעהר רעכענען מיט די נאַציאָנאַלע געפיהלען פון פראַנצויזישען פאָלק. דער 2־טער סעפטעמבער איז אין גאַנץ דייטשלאַנד אַ פאָלקס יום־טוב: מען פייערט פון יאָהר צו יאָהר די פראַנצויזישע מפלה ביי סעדאַן. איצט, צוליעב דער פריינדשאַפט צווישען פראַנקרייך און דייטשלאַנד, טרעטען איינגע צייטונגען אַרויס מען זאָל אָבשאַפען דעם יום טוב, וואָס איז בעליידיגענד פאַר פראַנקרייך. צום בעדויערען אָבער זענען דערוויילע די שטימען, אין וועלכע עס הערט זיך דאָס געפיהל פון מענשליכקייט, נאָך גאַנץ פעראיינצעלט. דאָס פאָלק קען נאָך אַלץ ניט איינהאַלטען דאָס פערשכור'טע געפיהל פון גליק, וואָס איז אויפגעבויט געוואָר־ען אויף איין אַנדערנס אומגליק.

י. ל.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — די גאַליציאַנישע מיידליך אין קלויסטער. דעם 2-טען אויגוסט איז געווען אין וויעליטשקע אַ משפט וועגען דער 15-יעהריגער רחמה ווייס, דער טאָכטער פון וויעליטשקער רעליגיאָנסלעהרער וועלכע האָט געבעטען אַז מען זאָל זי אַרויסנעהמען פון איהר פאָטערס רשות („יוד" נו' 29). רחמה ווייס איז אין אויגוסט פון פאָריגען יאָהר שטילערהייד אַוועק פון די עלטערען אין אַ קלויסטער און זיך דאָ־ט געלאָזט טויפען. זי האָט געבעטען שריפטליך דאָס געריכט, אַז מען זאָל זי אַרויסנעהמען פון פאָטערס רשות, ווייל דער פאָטער איז אָנגעפאַלען אויף איהר מיט אַ מעסער און זי געזוידעלט. זי האָט אויך געשריבען, אַז זי וויל נישט צוריקגעהען אהיים און וויל בלייבען אויס איבערצייגונג אַ קאַטאָליקין. פון פאָטערס צד איז געשטאַנען אין געריכט דער אַדוואָקאַט דר. ר. לאַנדוי. דער פאָטער מאַ־קים וויס האָט אויף דער שאלה פון ריכטער געענטפערט אַז ער האָט קיינמאָל נישט געשראָקען זיין טאָכטער מיט אַ מעסער, ער האָט זי נישט געזוידעלט און איז איהר מוחל פאַר דער גנבה, וואָס זי האָט ביי איהם געמאַכט פאַר'ן אַוועקגעהען, און וואָס זי האָט נישט געלייקענט אויך אין געריכט. די מוטער און שוועסטער פון דער מיידיל האָבען בעשטעטיגט, אַז מען האָט רחמה'ן נישט געזוידעלט און נישט געשראָקען. די קראַנקע מוטער האָט אויך עדות געזאָגט, דאָס זי און די טאָכטער האָבען אייניגע מאָל געבעטען, אַז מען זאָל זיי צולאָזען צו רחמה'ן, נאָר די אבערין פון קלויסטער האָט זיי אַלעמאָל אָבגעזאָגט. צוויי שוועסטער און די מוטער האָבען ווייטער דערצעהלט, אַז זיי האָבען עטליכע מאָל גערעדט מיט רחמה'ן שטילערהייד דורך די קראַטעס פון פענסטער; רחמה האָט שטאַרק געוויינט פאַר זיי, זיך בעקלאָגט אַז מען האַלט זי מיט געוואַלד אין קלויסטער און מען לאָזט זי נישט צוריק צו די עלטערען.

דער אַדוואָקאַט האָט אויף גרונד פון די אויסזאָגען געשטעלט דעם אַנטראַג אַז מען זאָל תיכף ומיד הייסען אַרויסנעהמען דאָס מיידיל פון קלויסטער און איבערגעבען די עלטערען. און אים פאַל, ווען דאָס קען נישט באַלד געשעהען, זאָל מען הייסען רחמה ווייס אליין שטעלען זיך אין געריכט, ווייל דער פאָטער רעכענט, אַז זי טהוט אַלעס נישט מיט דעם אייגענעם ווילען, נאָר אַנדערע הייסען זי אַזוי טהון. דער ריכטער האָט אָבגעלעגט די פערהאַנדלונג, בעמערקענדיג אַז ער וועט געבען דעם פסק שריפטליך.

*** סטאַניסלאַווער קהל, וועלכער האָט ערשט ניט לאַנג בעוויזען זיין טרויריגע ראָליע קעגען די רומענישע אויסוואַנדערער און זיי מיט פּאָליציי פערבאָטען אַריינצוקומען אין שטאָדט, האָט ווידער אַמאָל דורך אַ טרויריגען פאַקט בעוויזען וואָס פאַר אַ פּנים עס האָבען די יודישע אָרגאַניזאַציאָנען אין גאַליציען. ביי דער לעצטער וואַהל פון פאָרשטעהער האָבען אייניגע פון דעם וואַהלקאָמיטעט בעמערקט אַז די פושקע, אין וועלכער עס ווערען צוזאַמענגענומען די וואַהלצעטעל, האָט אַ סעקרעטנע רעקיל, וועלכער קען זיך עפענען אַזוי, אַז מען קען פון איהר אַרויסנעהמען צעטעל און אַריינלעגען אַנדערע. די קאָמיסיאָן פון דער רעגירונג האָט די פושקע קאָנפיסצירט און ביי דער שטאַטהאַלטעריי אַנגעצייגט דעם וואַהלשווינדעל. דער פאַקט האָט געמאַכט זעהר אַ שלעכטען רושם, אין יעדער ערוואַרטעט מיט אונגעדולד דעם סוף פון פּראָצעס, וואָס וועט אין קורצען זיין אָקעגען דעם שווינדעל ביי די וואַהלען פון די יודישע פאָרשטעהער אין סטאַניסלאַוו.

*

רוסלאַנד. = די אָדעסער צייטונגען זענען מודיע, אַז דער אָדעסער גראַדאָנאַטשאַלניק האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל אַז מען זאָל אַרעטירען אויף 3 חדשים פערשיעדענע יודען, וועלכע האָבען זיך פערשולדיגט אין דער צייט פון די אָדעסער אונאָרדנונגען.

דעם „נאָוואָסטי" איז מען מודיע, אַז אין אָדעסער מיראָוואָי סוד האָבען זיך אָנגעהויבען משפטים פון די „באָסיאַקעס", וועלכע זענען בעשולדיגט אַז זיי האָבען געגנב'ט זאַבען בשעת די אָדעסער אונאָרדנונגען. מעהרסטענטהיילס בעשולדיגטע זענען פּראָסטע אָבגעריסענע אַרבייטער. עס געפינען זיך צווישען זיי אויך ווייבער. פיעל פון זיי זענען זיך מודה אַז זיי האָבען געגנב'ט. אַלע בעשולדיגטע האָט מען אָבגעמשפט 6 חדשים געפענגעניס, און אַ סך זענען צופריעדען מיט דעם פסק.

= די „אָדעס' נאָוו" זענען מודיע, אַז לויט די ידיעות פון ראַבינער מ. ל. קרעפּס, וועלכער איז אַרומגעפאָהרען איבער אַלע יודישע קאָלאָניעס, איז תבואה זעהר נישט געראָטהען היינטיגס יאָהר. אין אייניגע ערטער האָט מען נישט צוריק געקריגען אפילו די זריעה, און אין בעסטען פאַל וועט מען אַראָבנעהמען פון אַ דעסיאַטינע 15—20 פּוד תבואה. די בהמות האָבען אויך נישט וואָס צו עסען. פאָריגעס יאָהר איז אויך געווען אַ שלעכטער אוראָזשאַי, נאָר דאַן האָבען די קאָלאָניסטען בעקומען שטיצע פון דער חברה יק"א 40,000 רובל אויף זריעה, און יעצט קען מען נישט רעכנען אויף אַזאַ שטיצע. אַליין קענען זיך די קאָלאָניסטען גאָרנישט העלפען. זיי האָבען שוין אומעטום אנגעבאָרגט און קיין שום פערדינסטען איז נישטאָ.

= דער „וואָסטאָטשנאָיע אָבאָזרעניע" איז מען מודיע פון טאָמסק, אַז אין שטאָדט איז זעהר אונרוהיג. דער המון איז צולאָזען און טהוט וואָס ער וויל... דעם 19 יוני איז דער המון בעפאַלען אויף יודען וועלכע האַנדלען מיט קוואַס און זיי געשלאָגען. אַביסיל פריהער האָבען זיי אויף ניעצשאַיעווער גאַס חרב געמאַכט אַ שענק. נישט נור אין די אונטערגאַסען נאָר אפילו אין רעכטען מיטען שטאָדט טרינקט דער המון בראָנפען און וויל נישט בעצאָהלען, זידלען און שלאָגען יעדען וועמען זיי טרעפען. די פּאָליציי האָט זיך געוואָלט אַריינמישען און אַרעטירען די שלעגער, נאָר זי האָט געמוזט אָבטרעטען ניט זענענדיג בכח זיך צו שטעלען געגען דעם גרויסען המון.

= יצחק לעוויטאַן. אין מאָסקווא איז געשטאָרבען דער בעוואוסטער מאָלער יצחק לעוויטאַן. ער איז געבאָרען אין איידקוהנען אין 1861 יאָהר. זיינע בילדער פון דער נאַטור זענען געווען אויף די גרעסטע אויסשטעלונגען און האָבען בעקומען אומעטום אויסצייכנונגען. לעוויטאַן האָט געלערענט אין דער מאָסקווער שולע פון מאַלעריי, אין נאָכהער געפאָהרען שטודירען קיין אויסלאַנד; אין די לעצטע יאָהרען איז ער אַליין געווען פיהרער פון דער מאָסקווער שולע אין נאַטור־מאַלעריי.

זיינע בילדער געפינען זיך אין דער בעריהמטער בילדערגאַלעריע פון טרעטיאַקאָוו אין מאָסקווא, אין מוזעאום פון אַלעקסאַנדער III א. ז. וו.

די מאָסקווער מאַלער האָבען בעשלאָסען צו שטעלען איין מאָנומענט אויף לעוויטאַנ'ס קבר. דער פּראָיעקט פון מאָנומענט וועט ווערען אויסגעאַרבעט פון דריי בעוואוסטע קינסטלער: אַ מאַלער, סקולפּטאָר און אַרכיטעקט. דער מאָנומענט וועט ווערען געשטעלט פון דעם געלד וואָס מען וועט זאַמלען דורך מאַכען איין אויסשטעלונג פון לעוויטאַנס בילדער.

= ווי יודען בעליידיגען די סאָלדאַטען אויף דעם קריעגספּלאַץ. דער „קיעווליאַנין" איז מודיע וועגען דעם אַנטהייל וואָס די יודישע איינוואָהנער פון שטעדטיל ראָזישטשע (וואָלין) האָבען גענומען אין בעליידיגען פון די סאָלדאַטען, וועלכע געהען אַוועק אויף דעם קריעגספּלאַץ קיין חינא: יעדען טאָג ווען עס קומען אָן די ציגע מיט היל געהען די יודען פון ראָזישטשע אַרויס אַנטקעגען צו דער באַהן, און ברענגען אָן כיבוד פאַר די סאָלדאַטען גאַנצע קערב זעמעל, קוכען, עפּעל, אוגערקעס אין קאַ־שען, און אַמאָל אויך עטליכע פעסליך ביער פון שטעדטישען זאַוואָד. און דאָס אַליין קויפען די יודען פאַר אייגען געלד. איידער עס קומט אָן דער ציג ווערט די סטאַנציע פול אָנגעשטאָפּט מיט יודען וועלכע וואַרטען שטיל און רוהיג ביז דער ציג קומט אָן. אָט קומט אָן דער צוג. די סאָלדאַטען און אָפיצירען קוקען מיט

פערוואונדערונג אויף דעם גרויסען עולם, וועלכער איז זיי געקומען מקבל-פנים זיין, אין די אָפיצירען ווערען נאָך מעהר פערוואונדערט בשעת עס געהען צו צו זיי איינינע בעטאָגטע יודען, און בעטען ערלויבניש פינאנדער צו טהיילען די סאָלדאַטען דאָס געבראַכטע עסענוואַרג. די אָפיצירען געבען זייער ערלויבניש. אַלע זאַכען ווערען צוטהיילט אויף גלייכע חלקים וויעפיעל וואגאָנס עס איז דאָ אין פאיעזד, כדי יעדער זאָל בעקומען זיין טהייל. נעבען די אָפענע טהירען פון די וואַגאָנען שטעהען יודען און שמועסען מיט די סאָלדאַטען, דערצעהלען זיי מעשיות און געבען זיי ברכות אויף דעם ווייטען וועג. אָט קלינגט מען צום דריטען מאָל. דער פאָיעזד ריהרט זיך. די סאָלדאַטען הויבען די היטלען, שויקלען מיט דעם קאָפּ און געזעגענען זיך וואַרם מיט דעם עולם; מען הערט שרייען פון אַלע זייטען: „ספּאַסיבאָ, זייט געזונד, א. ז. וו. און צום סוף לאָזט זיך הערען פון ביידע זייטען אַ ברייטער „הורראַ!"

=סענאַטסערקלערונג. דער סענאַט האָט ערקלערט, אַז מאַכען שוהוואַקס און טינט איז אַ מלאכה און יודען, וועלכע פערנעהמען זיך מיט דער מלאכה, האָבען דאָס רעכט צו וואָהנען אין גאַנץ רוסלאַנד.

*

דייטשלאַנד. — די „טילזיטער אַלגעמיינע ציימונג" איז מודיע, אַז אַלע רוסישע האָלצהענדלער, וועלכע געפינען זיך וועגען זייערע געשעפטען אין טילזיט, האָבען בעקומען איין התראה פון דער פּאָליציי, אַז אויב זיי וועלען ניט צושטעלען אַ בעשייניגונג פון דייטשע האָלצהענדלער אָדער שניידעמיהלען, אַז זייער זיין אין טילזיט איז ניצליך דעם האָלצהאַנדעל וועלען זיי ווערען אַרויסגעשיקט פון טילזיט.

*

רומעניען. — פון בוקאַרעסט שרייבט מען: אַלע שוויריג-קייטען, וועלכע מען מאַכט די רומענישע יודען, האַלטען זיי נישט אָב אַרויס צו פאָהרען פון רומעניען. די נויט טרייבט זי, און די נויט איז שטאַרקער ווי אַלעס. פון 25-טען יוני ביז אָנהויב אויגוסט זענען אַרויסגעפאָהרען מעהר ווי 12,000 מאַן. אין פּאַלטושען האָבען זיך צוזאַמענגענומען 100 פאַמיליעס מיט אַ קאַפּיטאַל פון 500,000 פר' כדי צו פאָהרען קיין קליינאַזיען. הי' איזידאָר בענדאַאַד האָט געגעבען דער חברה זיין נדבה 10,000 פר'. אין בוקאַרעסט האָבען 108 גאַסטווירטהען, קאַפעהויז-בעזיצער און קרעמער אַ ינגעלעגט זייערע געשעפטען כדי אויסצוואַנדערען קיין קאַנאַדאַ מיט אַ קאַפּיטאַל פון 800,000 פר'.

דער פּערט-עטער פון דער געזעלשאַפט יק"א האָט פינאַנדערגעטהיילט צווישען יודישע אָרימע לייט 40,000 פר'. אַ דאַנק דעם הערן לעוועטהאַל האָבען מעהרערע יודישע סוחרים געעפענט אין בוקאַרעסט אַ ביליגע קיך. שוין אין די ערשטע טעג האָט מען טעגליך געשפייזט פון דער קיך 1200 ביז 1500 דערוואַקסענע מענשען און קינדער. דערווייל קען די קיך נישט מעהר געבען ווי טהעע, ברויט, קעז און אליווען, נאָר עס איז דאָ האָפנינג אַז מען זאָל שפּעטער קענען מעהר געבען. ווייל פיעל מנדבים האָבען צוגעזאָגט צו צאָהלען מאָנאַט-ליך פאַר די קיך.

*

ענגלאַנד. — איין אַדרעסע דעם פערסישען שאַך. די פאָרשטעהער פון דער יודישער קהלה אין לאָנדאָן האָבען בעשלאָסען צוזאַמען מיט די פאָרשטעהער פון דער ענגליש-יודישער חברה איבערצוגעבען דעם פערסישען שאַך בשעת ער וועט קומען קיין לאָנדאָן אַ בעגריסונגס אַדרעסע. נאָר ווייל דער פערסישער שאַך קען אַצונד נישט קומען קיין לאָנדאָן וועגען דער פאַמיליען-טרויער אין ענגלישען קעניגסהויז, וועלען איהם די פאָרשטעהער פון דער קהלה און דער חברה איבערשיקען די אַדרעסע. די אַדרעסע איז געשריעבען ענגליש און פערסיש און אַריינגעלעגט אין אַ קעסטיל וועלכעס איז זעהר שען פערציערט.

—וויענער מיסיאָנערען. אויף אַ פערזאַמלונג פון אַ לאָנדאָנער מיסיאָנס-פעראיין האָט מען זיך שטאַרק בעקלאָגט אַז דאָס טויפען פון יודען געהט זעהר שווער צו, און מען מוז דערום אַנדערש איינריכטען די מיסיאָנספעראיינען פאַר די יודען. דער פרעזידענט פיליפּס האָט פאָרגעלעגט אַז מען זאָל מאַכען פרויען פאַר מיסיאָנערען און ער רעכענט אַז זיי וועט גיכער געלונגען ציציהען יודען צו דעם קריסטליכען גלויבען. די פערזאַמלונג האָט אַנגענומען דעם פאָר-שלאַג.

פיר די הונגעריגע אין בעסעראַביען:
ערהאַלטען פון מרת רבקה שולמאַן 1 רו"כ.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau.